

وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

تحقیقات بازار هدف گردشگری

جمهوری آذربایجان

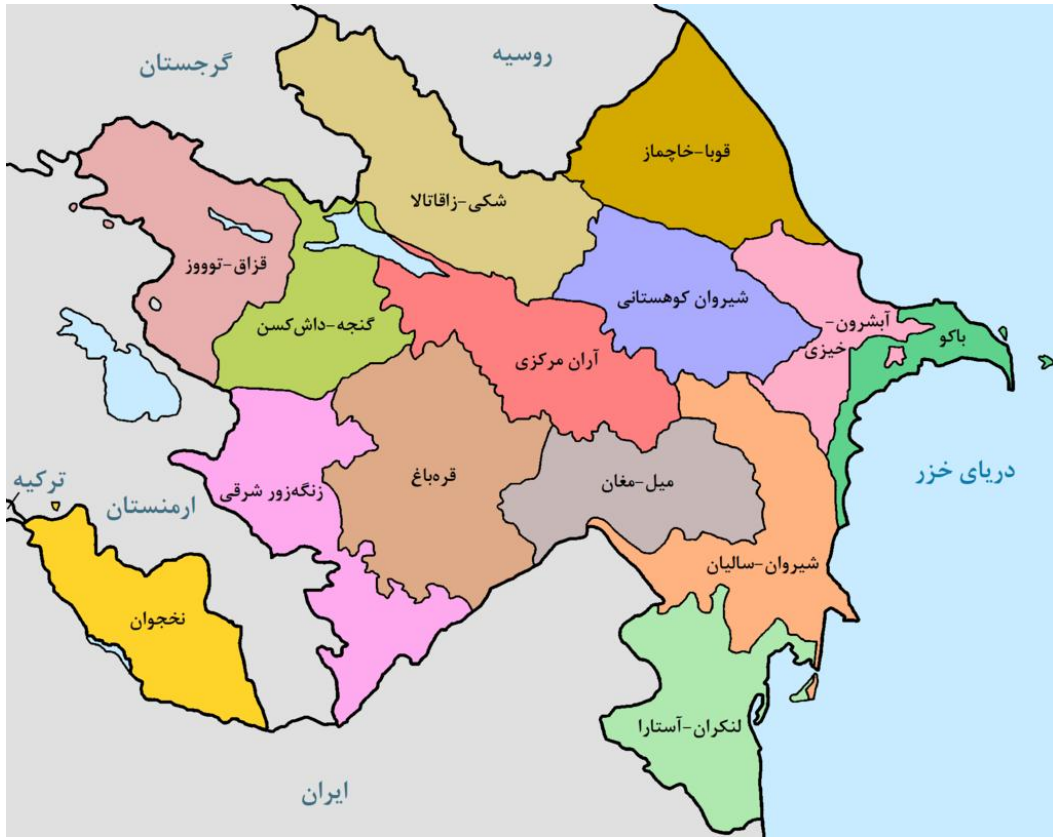

معاونت گردشگری
دفتر بازاریابی و توسعه گردشگری خارجی

تهیه کننده:
زهرا آزادفر، کارشناس بازاریابی گردشگری خارجی

مهر ۱۴۰۰

فهرست مطالب

❖	مقدمه.....	۴
❖	کلیات.....	۷
	• آب و هوا.....	۷
	• وضعیت اقتصادی کشور.....	۷
	• جمعیت شناسی کشور.....	۹
	• اشتراکات فرهنگی دو کشور.....	۱۰
	• تبادلات سیاسی دو کشور.....	۱۱
	• مسیرهای پروازی مستقیم و غیر مستقیم فی ما بین دو کشور.....	۱۳
❖	وضعیت صنعت گردشگری	
	• تعداد کل گردشگران ورودی.....	۱۵
	• ساختار گردشگری آذربایجان.....	۱۶
	• درآمد ناشی از گردشگران ورودی.....	۲۰
	• تعداد گردشگران خروجی در بازه حداقل ۵ ساله.....	۲۱
	• میزان هزینه کرد گردشگران خروجی.....	۲۲
	• سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی کشور.....	۲۴
	• سهم گردشگری از میزان اشتغال زایی مستقیم و غیر مستقیم.....	۲۵
	• تور اپراتورهای مطرح کشور.....	۲۷
	• رسانه ها و وب سایت های گردشگری کشور.....	۲۷
	• نقشه راه گردشگری Tourism Action Plan یا هر گونه اسناد مرتبط.....	۲۸
	• امکان سنجی در خصوص همکاری های گردشگری تحت کنوانسیون ۲۰۰۱ حفاظت از میراث فرهنگی زیر آب.....	۳۱
	• بررسی مقولات مربوط به تولیدات و محصولات گردشگری و صنایع دستی.....	۳۱
	• آشنایی با سبک های آشپزی، خوراک و غذاهای سنتی کشور.....	۳۳
	• شناسایی اقدامات، روشها و ظرفیت سازی در حوزه توسعه زیرساخت های گردشگری.....	۳۶
	• شناسایی برنامه های موجود کشور برای گردشگری ورودی به عنوان مبلغان و سفیران گردشگری.....	۳۷
	• شناسایی برنامه های فرهنگ سازی ملی و عمومی در حوزه گردشگری.....	۳۷
	• بررسی موضوع خواهر خواندگی شهرهای گردشگری دو کشور با محوریت گسترش روابط و مناسبات گردشگری.....	۳۸
	• امکان سنجی جهت برگزاری هفته فرهنگی دو کشور.....	۳۸
	• شناسایی سایت های میراث فرهنگی ملموس Tangible و ناملموس Intangible ثبت شده و موجود در فهرست میراث جهانی یونسکو (WHS) با هدف بهره گیری در حوزه تحقیقات بازار گردشگری کشور مورد نظر.....	۳۹

- شناسایی آیین ها، جشن ها، مناسک ملی و مذهبی، کارناوال ها و جشنواره ها، روز ملی و استقلال کشور..... ۴۱
- شناسایی مشاهیر و مفاخر فرهنگی، ملی و مذهبی کشور هدف..... ۴۳
- شناسایی شهرها و روستاهای جهانی و ملی صنایع دستی کشور هدف..... ۴۵
- جاذبه های گردشگری آذربایجان..... ۴۶
- نمایشگاه های برگزار شده در حوزه محصولات گردشگری..... ۴۷

❖ ویژگی های تقاضای گردشگری کشور مبدأ

- مناطق یا گروه های اصلی گردشگر فرست..... ۵۰
- مقصدهای مطلوب گردشگری برای ساکنان کشور..... ۵۱
- تعطیلات و زمان های آغاز سفر..... ۵۲
- الگوهای خرجکرد گردشگران..... ۵۳
- علایق و سلیق عمومی مردم آذربایجان..... ۵۳
- ویژگی های کلی گردشگران آذری..... ۵۶
- الگوهای سفر (انفرادی، خانوادگی، دوستان و..... ۵۷
- دغدغه های اساسی سفر به خارج از کشور..... ۵۷

❖ بررسی وضعیت رقبای ایران در بازار کشور

- آمارهای جذب گردشگر از کشور مبدأ..... ۵۸
- عوامل تاثیر گذار در جذب گردشگران آذربایجانی توسط رقبا..... ۵۹
- قیمت گذاری تورها برای گردشگران کشور مبدأ..... ۵۹
- مدت اقامت گردشگران کشور مبدأ..... ۶۰

❖ انطباق محصولات گردشگری کشور با ویژگی های بازار

- سیمای گردشگران کشور مبدأ در ایران..... ۶۰
- عرضه داشت محصول گردشگری در وضع موجود..... ۶۱
- آسیب شناسی موانع و مشکلات گردشگران کشور مبدأ در ایران..... ۶۲
- مسیرهای اصلی تردد، زمان سفر و مدت ماندگاری گردشگران کشور مبدأ..... ۶۲
- استان های واجد شرایط به عنوان مقصدهای جذب..... ۶۲
- توسعه محصول های بالقوه برای عرضه به بازار..... ۶۳

❖ وضعیت تعاملات همکاری دو کشور

- سابقه تعاملات گردشگری در سطح دولتی..... ۶۳

❖ برنامه ها و پیشنهاد های جذب گردشگران از کشور مبدأ

- پروژه های جذب گردشگر از کشور مبدأ..... ۶۴

❖ منابع..... ۶۶

❖ مقدمه

جمهوری آذربایجان به ترکی آذربایجانی (Azərbaycan Respublikası): بزرگترین کشور قفقاز جنوبی می‌باشد که در شرق اروپا و آسیای غربی و در مجاورت دریای خزر قرار دارد. پایتخت و بزرگترین شهر این کشور، باکو و زبان رسمی آن ترکی آذربایجانی است.

کشورهای ایران در جنوب، ارمنستان و ترکیه در غرب، گرجستان در شمال غربی و روسیه در شمال آذربایجان قرار دارند. همچنین این کشور دارای مرز آبی با کشورهای ترکمنستان و قزاقستان در کنار دریای خزر است.

این سرزمین تا حدود دویست سال پیش جزو کشور ایران بود ولی در جنگ‌های ایران و روسیه، طی قراردادهای گلستان و ترکمانچای به روسیه ملحق شد. آذربایجان دارای میراث فرهنگی باستانی و تاریخی است. با فروپاشی امپراتوری روسیه، جمهوری دمکراتیک آذربایجان که در ۲۸ می ۱۹۱۸ تأسیس شد، در ۱۹۲۰ با حمله ارتش سرخ به باکو، این جمهوری به اتحاد شوروی ضمیمه شد و با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، کشور فعلی جمهوری آذربایجان، در روز ۳۰ اوت ۱۹۹۱ اعلام استقلال کرد.

جمهوری خود مختار نخجوان که از خاک اصلی جمهوری آذربایجان جدا مانده و استان خود مختار قره باغ کوهستانی نیز واحدهای فدرال جمهوری آذربایجان هستند. ناحیه قره باغ و هفت بخش پیرامون آن واقع در جنوب غربی جمهوری آذربایجان در جریان جنگ قره باغ به اشغال نیروهای ارمنستان در آمد. سال گذشته در ۲۷ سپتامبر ۲۰۲۰ میلادی جنگی دوباره میان طرفین آغاز شد که در جریان آن آذری‌ها توانستند بخش قابل توجهی از قلمرویی را که از دهه ۱۹۹۰ میلادی در دست ارمنه بود، تصرف کنند.

نوع حکومت جمهوری آذربایجان، جمهوری پارلمانی چند حزبی با یک مجلس قانون‌گذاری است. این جمهوری سکولار بوده و از سال ۲۰۰۱ به عضویت شورای اروپا درآمده است.^۱

کشور آذربایجان با توسعه زیر ساخت‌ها و اجرای سیاست‌های منسجم سعی در توسعه اقتصادی خود بویژه در حوزه گردشگری را دارد. طبیعت زیبا، غذاهای متنوع، مردم مهمان نواز و خوش برخورد، و در کنار آن ارزان و مقرون به صرفه بودن سفر، این کشور را به جایگاه مناسبی در عرصه گردشگری تبدیل نموده‌است.

¹ -<https://fa.wikipedia.org>

این کشور بعلت همسایگی و وجود اشتراکات فرهنگی و مذهبی مورد توجه گردشگران ایرانی واقع شده و همه ساله تعداد زیادی گردشگر از ایران به این کشور سفر می‌کنند.

همچنین بر اساس گزارش مرکز آمار دولتی جمهوری آذربایجان در سال ۲۰۱۸ ایران اولین مقصد آذربایجانی‌ها بوده و مقاصد بعدی کشورهای گرجستان، روسیه و ترکیه بوده‌است.

کارشناسان، دلیل افزایش سفر شهروندان جمهوری آذربایجان به ایران را افت ارزش پول ملی ایران در برابر ارزهای خارجی و افزایش قدرت خرید منات (واحد پول ملی جمهوری آذربایجان) می‌دانند. آن‌ها معتقدند، دلیل کاهش سفر ایرانیان به جمهوری آذربایجان نیز به افت ارزش پول ملی ایران و کاهش قدرت خرید ریال در خارج از مرزهای کشور برمی‌گردد. ایران در سال‌های اخیر همواره در مرکز توجه گردشگران آذربایجانی بوده و اتباع این کشور بیشتر با انگیزه درمان و معالجات پزشکی، زیارت اماکن دینی و مذهبی به ایران سفر می‌کنند.

با افزایش نرخ دلار در ایران، شهروندان جمهوری آذربایجان، بویژه ساکنان شهرهای مرزی این کشور برای خرید انواع کالاها، ایران را برای سفر انتخاب کردند. عامل دیگری که موجب افزایش سفر شهروندان جمهوری آذربایجان به ایران می‌شود، مقررات لغو رژیم روادید برای ورود شهروندان این کشور به ایران است، در حالیکه اتباع ایرانی بدون اخذ روادید امکان سفر به کشور آذربایجان را ندارند. به گزارش مرکز آمار دولتی جمهوری آذربایجان، مسافرت شهروندان آذربایجانی به کشورهای خارجی در ۹ ماه اول سال ۲۰۱۸ میلادی با ۱۴,۱ درصد افزایش به سه میلیون و ۵۶۳ هزار نفر رسیده‌است.

براساس این گزارش، ۳۰,۷ درصد از شهروندان جمهوری آذربایجان به ایران، ۳,۳ درصد به گرجستان، ۱۹,۴ درصد به روسیه، ۱۳,۲ درصد به ترکیه، ۱,۶ درصد به اوکراین، یک درصد به امارات متحده عربی و ۳,۸ درصد نیز به کشورهای دیگر سفر کردند.^۱

به گزارش کمیته آمار دولتی جمهوری آذربایجان در سال ۲۰۲۰ گردشگران آذربایجانی به ترتیب با هدف تفریح و گذراندن اوقات فراغت، گردشگری تجاری، گردشگری سلامت، گردشگری مذهبی، و پس از آن با انگیزه‌های دیگر به خارج از کشور سفر کرده اند^۲

علاوه بر گردشگری تجارت، سلامت و زیارت، که در حال حاضر محصولات عمده گردشگری برای عرضه به گردشگران آذری می‌باشد، می‌توان با حفظ این بازار از دیگر پتانسیل‌های ایران برای جلب توجه این گردشگران استفاده نمود که از جمله آنها گردشگری دریایی، با توجه به وجود سواحل و بنادری همچون

¹ - www.shia-news.com/fa/news/172081

² <https://www.stat.gov.az/index.php>

بند انزلی و ساحل خزر و نیز گردشگری تفریحی و فرهنگی با وجود ظرفیت‌های موجود در شهرهای تهران، اصفهان، شیراز، همدان، کرمان و کیش می‌باشد.

نکات ویژه و عوامل تأثیر گذار در جذب گردشگران آذربایجانی:

- ✓ موقعیت جغرافیایی، اشتراکات فرهنگی، تاریخی، مذهبی، قومیت و زبان، هنر و تئاتر دو کشور،
- ✓ لغو روادید برای ورود اتباع آذربایجانی به کشور ایران،
- ✓ دسترسی آسان و نزدیکی به کشور ایران،
- ✓ مقرون به صرفه بودن سفر به ایران،
- ✓ خدمات گردشگری سلامت، به دلیل وجود مراکز و امکانات پزشکی و ارزان قیمت بخصوص در شهرهای تبریز، اردبیل، مشهد و تهران،
- ✓ خدمات گردشگری زیارتی: با توجه به علاقه وافر شیعیان آذربایجان به امام هشتم و سایر شخصیت‌های مذهبی،
- ✓ خدمات گردشگری تجاری: با توجه به سابقه ارتباطات تجاری فی مابین دو کشور و وجود بنادر و مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور
- ✓ استفاده از ابزارهای تبلیغاتی متنوع و متناسب با زبان و انگیزه گردشگران آذربایجانی برای ورود به کشور ایران از قبیل برگزاری رویدادها و نمایشگاه‌های تخصصی محصول محور، تبلیغ در فضای های مجازی و محیطی، برگزاری تورهای آشنا سازی برای تور گردانان و اصحاب رسانه،
- ✓ ایجاد تعاملات سازنده فی مابین دو کشور،

❖ کلیات

• آب و هوا

از لحاظ آب و هوایی، جمهوری آذربایجان دارای چندین نوع آب و هوای مختلف است. به طوری که از ۱۱ ناحیه آب و هوایی ۹ گونه ناحیه در آذربایجان وجود دارد. درجه هوای متوسط در مناطق جلگه‌ای شمال و شرق کشور تا ۶ درجه سانتیگراد در زمستان و ۳۶ درجه سانتیگراد در تابستان می‌رسد، در حالیکه در مناطق کوهستانی غربی تا ۹- درجه در زمستان و ۱۲ درجه سانتیگراد در تابستان می‌رسد. پایین‌ترین دمای مطلق در اردوباد به میزان ۳۳- درجه سانتیگراد و بالاترین دمای مطلق در جلفا به میزان ۴۶ درجه سانتیگراد ثبت شده‌است. به طور کلی شمال و شرق کشور دارای آب و هوای نسبتاً خشک و کوهستانی است در حالیکه منطقه جنوب شرقی، آب و هوای مرطوب و ملایم تری دارد. مناطق غربی و شمالی و جنوبی شامل قره باغ و شمال شرقی جمهوری خودمختار نخجوان، دامنه کوه‌های قفقاز و ناحیه لنکران- آستارا و کوه‌های تالش بسیار مرطوب هستند. بیشترین میزان بارش سالانه در لنکران و به میزان ۱۶۰۰ تا ۱۸۰۰ میلی‌متر و کمترین میزان بارش سالانه به میزان ۲۰۰ تا ۳۵۰ میلی‌متر در آبشوران روی می‌دهد. مناطق مرکزی شامل جلگه‌های وسیع مستعد کشاورزی است که توسط رود کورا و ارس آبرسانی می‌شوند.^۱

• وضعیت اقتصادی کشور

جمهوری آذربایجان در مقایسه با جمهوری‌های تازه استقلال یافته اطراف خود در اثر بهره‌برداری از منابع نفتی و سرمایه‌گذاری پس از استقلال توسعه بیشتری پیدا کرده است. با وجود این بعد از استقلال این کشور، تورم فزاینده ناشی از آثار جنگ قره‌باغ همراه با سیاست‌های آزادسازی قیمت‌ها و خصوصی سازی و اقتصاد موجب شد که مردم جمهوری آذربایجان تحت فشارهای شدید اقتصادی قرار گیرند و قدرت خرید آن‌ها به سرعت کاهش یابد ولی از سال ۱۹۹۶ میلادی، افزایش درآمدهای حاصل از قراردادهای نفتی بین‌المللی، روند رو به رشد سرمایه‌گذاری خارجی، اعتبارات صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی و مساعدت کشورهای اروپایی موجب شد تا اقتصاد نابسامان این کشور کمی رو به بهبود گذارد.

تولید ناخالص داخلی آن در سال ۲۰۱۹ معادل ۴۵ میلیارد دلار بوده‌است که تولید ناخالص سرانه اهالی کشور را معادل ۴۵۰۰ دلار می‌کند.

¹ - <https://fa.wikipedia.org>

بنا به گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۰۸ میلادی، جمهوری آذربایجان برترین کشور از نظر اجرای برنامه‌های اصلاحات اقتصادی بین ۱۰ کشور محاسبه شده (ده کشوری که جزئیات اطلاعات اقتصادی خود را در اختیار بانک جهانی قرار دادند) و در رتبه نخست قرار گرفت.^۱

قبل از کاهش قیمت جهانی نفت از سال ۲۰۱۴، رشد اقتصادی بالای آذربایجان به افزایش صادرات انرژی و برخی از بخشهای غیر صادراتی مربوط می شد. صادرات نفت از طریق خط لوله باکو-تفلیس-جیهان، باکو-نوروسیسک و خطوط لوله باکو-سوپسا همچنان محرک اصلی اقتصادی هستند، اما تلاش‌ها برای افزایش تولید گاز آذربایجان در حال انجام است. پیش بینی شده تکمیل کریدور گاز جنوبی (SGC) بین آذربایجان و اروپا، منبع دیگری از درآمد حاصل از صادرات گاز را باز می کند.

کاهش قیمت نفت باعث کاهش ۳٫۱ درصدی تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۶ و کاهش ۰٫۸ درصدی در سال ۲۰۱۷ شد. این کاهش اقتصادی با تورم بیشتر، ضعف بخش بانکی و دو کاهش شدید ارز در سال ۲۰۱۵ همراه بود. در سال ۲۰۱۷، باکو به بانک بین المللی آذربایجان (IBA) بزرگترین بانک ملت، اجازه داد تا برخی از بدهی‌های معوق خود را تسویه نکند و برای تجدید ساختار در دادگاه‌های آذربایجان پرونده ارائه دهد. (IBA) همچنین در دادگاه‌های ورشکستگی ایالات متحده و انگلیس ثبت نام کرد تا ساختار آن در حوزه‌های قضایی مربوطه به رسمیت شناخته شود.

جمهوری آذربایجان با اصلاحات اقتصادی مبتنی بر بازار پیشرفت محدودی داشته است. فساد گسترده دولتی و خصوصی و ناکارآمدی‌های ساختاری اقتصادی همچنان مانعی برای رشد بلندمدت، به ویژه در بخش‌های غیر انرژی است. با این حال، دولت تلاش‌هایی را برای مبارزه با فساد، به ویژه در خدمات گمرکی و دولتی انجام داده است. چندین موانع دیگر مانع پیشرفت اقتصادی آذربایجان می شود، از جمله نیاز به سرمایه‌گذاری خارجی بیشتر در بخش غیرانرژی و ادامه درگیری با ارمنستان بر سر منطقه قره باغ. در حالی که تجارت با روسیه و دیگر جمهوری‌های شوروی سابق همچنان مهم است، آذربایجان تجارت خود را با ترکیه و اروپا را گسترش داده است و به دنبال بازارهای جدیدی برای صادرات غیرنفتی/گازی - عمدتاً در بخش کشاورزی - با کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، ایالات متحده، و دیگران است.

چشم‌اندازهای بلند مدت بستگی به قیمت جهانی نفت، توانایی آذربایجان در توسعه مسیرهای صادراتی برای افزایش تولید گاز و توانایی آن در بهبود محیط تجاری و تنوع بخشیدن به اقتصاد دارد. در اواخر سال ۲۰۱۶، رئیس‌جمهور یک نقشه راه استراتژیک برای اصلاحات اقتصادی تصویب کرد که بخشهای کلیدی

¹ -<https://fa.wikipedia.org>

غیرانرژی ای اقتصاد را برای توسعه ، مانند کشاورزی، تدارکات، فناوری اطلاعات و گردشگری مشخص کرد. در اکتبر ۲۰۱۷ راه آهن مورد انتظار باکو-تفلیس-کارس، که از پایتخت آذربایجان تا فارس در شمال شرقی ترکیه امتداد داشت خدمات محدودی را آغاز کرد.^۱

• جمعیت شناسی کشور^۲

جمعیت جمهوری آذربایجان بر اساس آمار سال ۲۰۲۰ شامل ۱۰۲۰۵۸۱۰ نفر می باشد.

گروههای قومی:

آذربایجانی ۹۱،۶٪، لزیغین ۲٪، روسی ۱،۳٪، ارمنی ۱،۳٪، تالیش ۱،۳٪، سایر ۲،۴٪ (برآورد سال ۲۰۰۹)

توجه: جمعیت منطقه تجزیه طلب قره باغ تقریباً به طور کامل شامل ارمنی ها می باشد.

ساختار سنی بر اساس آمار: ۲۰۲۰

۰-۱۴ سال: ۲۲،۸۴٪ (مرد ۱،۲۳۵،۲۹۲/زن ۱،۰۹۵،۳۰۸)

۱۵-۲۴ سال: ۱۳،۱۷٪ (مرد ۷۱۴،۷۱۸/زن ۶۲۹،۴۹۴)

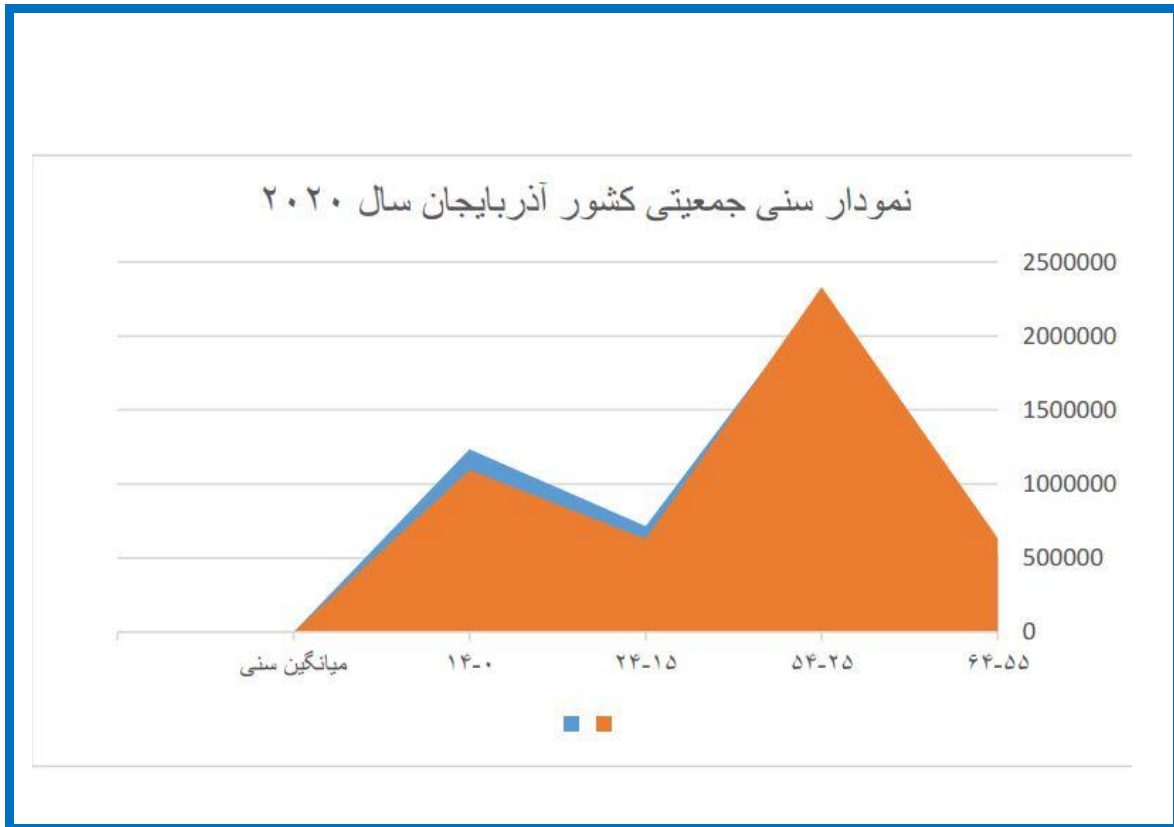
۲۵-۵۴ سال: ۴۵،۲۹٪ ((مرد ۲،۲۹۱،۶۰۰/زن ۲،۳۳۰،۸۴۳)

۵۵-۶۴ سال: ۱۱،۴۱٪ (مرد ۵۳۰،۰۴۶/زن ۶۳۴،۱۳۶)

۶۵ سال به بالا: ۷،۲۹٪ (مرد ۲۸۹،۶۰۴/زن ۴۵۴،۷۶۹)

¹ - <https://theodora.com>

² -Ibid

نرخ رشد جمعیت بر اساس برآورد سال ۲۰۲۰ : ۰,۷۷٪

نرخ تولد: ۱۴,۵ تولد/۱۰۰۰ نفر

نرخ مرگ: ۷ مرگ/۱۰۰۰ نفر

نرخ خالص مهاجرت: ۰ مهاجر/۱۰۰۰ نفر

توزیع جمعیت:

بیشترین تراکم جمعیت در منطقه شرقی در باکو و اطراف آن یافت می‌شود. جدا از مناطق شهری کوچکتر بقیه کشور دارای جمعیت نسبتاً سبک و توزیع مساوی هستند.^۱

• اشتراکات فرهنگی دو کشور

وجود اشتراکات فرهنگی میان دو کشور همسایه ایران و آذربایجان ناشی از گذشته تاریخی مشترک است. استفاده از عوامل مشترک فرهنگی مانند دین مشترک، قوم و زبان مشترک آذری با مردمان شمال غرب ایران، هنر مشترک و سایر موارد می‌تواند همکاری‌های دو کشور را گسترش دهد.

¹ -<https://theodora.com>

بیش از ۹۶ درصد از مردم آذربایجان مسلمان بوده که بیشتر آن‌ها مسلمانان شیعه هستند، ۳

درصد مسیحی و سایر ادیان ۱ درصد. این تعداد از جمعیت مسلمان باعث عمق اشتراک فرهنگی با ایران شده‌است. البته نگاه سیاسی به مقوله مذهب در حاکمیت دو کشور متفاوت است. در بند اول ماده ۱۸ قانون اساسی جمهوری آذربایجان، جدایی دین از سیاست لحاظ شده و مردم در انتخاب دین و اجرای مذهب آزاد هستند.

آداب و رسوم از دیگر اشتراکات فرهنگی دو کشور محسوب می‌شود. برگزاری اعیاد و مراسم مختلف از جمله عید باستانی نوروز در آذربایجان که با آداب و مراسم خاصی برگزار می‌شود. همچنین برگزاری مراسم چهارشنبه آخر سال، پهن کردن سفره هفت‌سین و کاشت سبزه و پخت سمنو بین دو کشور از آیین‌های مشترک دو ملت است.

زبان ترکی و قومیت آذری وجه اشتراک دیگری میان آذربایجان و اقوام شمال غرب ایران است. این ویژگی می‌تواند عاملی قوی برای همکاری‌های بیشتر بین دو ملت شود. ایران جامعه متکثر از نظر اقوام دارد که از بزرگ‌ترین گروه‌های قومی آن آذری‌ها هستند.

از دید برخی ناظران، تهران باید با افزایش سطح روابط فرهنگی خود با باکو، همکاری اقتصادی خود را گسترش دهد. به عبارتی از دیپلماسی فرهنگی به دیپلماسی اقتصادی برسد. میراث مشترک دو ملت در آثار مکتوب شاعران، نویسندگان بزرگ می‌تواند توسعه روابط دو ملت را در پی داشته باشد.^۱

هنر نیز که ابعاد مختلف موسیقی، تئاتر، رسانه‌ها، ادبیات و موارد دیگر را در بر می‌گیرد عاملی بسیار تأثیرگذار در روابط دو کشور می‌تواند باشد. برای مثال در آذربایجان به برگزاری روزهای سینمای ایران می‌پردازند که در آن فیلم‌های برجسته و منتخب ایرانی به نمایش گذاشته می‌شود. یکی از اشتراکات فرهنگی مردم دو کشور هنر و تئاتر می‌باشد در این راستا هنرمندان ایرانی و آذربایجان به همکاری‌های بسیاری با یکدیگر پرداختند و از قوی‌ترین دلایل آن می‌تواند اشتراکات قومی و زبانی باشد. برای نمونه می‌توان به همکاری هنرمندان باکو و تبریز در تئاتری به نام «بختور» اشاره کرد که به کارگردانی و تهیه کنندگی از طرف ایران و ایفای نقش هنرمندان آذربایجانی بوده است و در نوروز ۱۳۹۶ به نمایش در آمده است.^۲

• تبادلات سیاسی دو کشور

^۱ -<https://www.irna.ir>

^۲ -<http://www.uldutztourism.com>

از اهداف اصلی سیاست خارجی جمهوری آذربایجان توسعه روابط دوستانه با کشورهای همسایه و نزدیک در خاورمیانه و شرق، از جمله با کشورهای است که با آنها از لحاظ ژئوپولیتیکی، دینی و قومی اشتراک‌هایی دارد. از این نظر در سیاست خارجی جمهوری آذربایجان، توسعه روابط اقتصادی، فرهنگی و... با جمهوری اسلامی ایران از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. اشتراکات زبانی و دینی، تشابهات در آداب و رسوم ملل دو کشور از زمان‌های قدیم، به‌ویژه حضور آذربایجانی‌ها در ایران برای توسعه روابط بین ایران و جمهوری آذربایجان انگیزه و شرایط ویژه‌ای را ایجاد کرده‌است.

جمهوری اسلامی ایران با داشتن مرزهای مشترک با ۱۵ کشور، با هدف تأمین امنیت و موقعیت راهبردی خود سیاست خارجی انعطاف‌پذیر و فعال دارد. لذا جمهوری اسلامی ایران تلاش می‌کند تا نسبت به کشورهای همسایه از سیاست دوستانه براساس اصول مبتنی بر حسن همجواری برخوردار باشد و با کشورهای منطقه و جهان نیز روابط دوجانبه خود را توسعه بخشد. در این زمینه نقش جمهوری آذربایجان حائز اهمیت است. تهران که در قفقاز جنوبی منافع گسترده‌ای دارد، به هنگام تعیین دورنمای سیاست خارجی مورد نظر خود، بر روابط با جمهوری آذربایجان به‌عنوان بزرگ‌ترین کشور قفقاز جنوبی اهمیت می‌دهد. تهران درک می‌کند که بدون همکاری و برقراری روابط مفید و متقابل با باکو نمی‌توان سیاست موفقیت‌آمیزی را در قفقاز جنوبی اعمال کرد.

روابط جمهوری آذربایجان و ایران قدمت طولانی دارد. جمهوری آذربایجان معاصر از دوره جمهوری خلق آذربایجان (سال‌های ۱۹۱۸ تا ۱۹۲۰) با ایران روابط سیاسی برقرار کرد. اصول و ضرورت برقراری روابط دوستانه متقابل با کشورهای مستقل و همسایه، برقراری روابط عادی با همسایه جنوبی جمهوری آذربایجان یعنی ایران را ضرورت می‌بخشد. برای نخستین بار روابط دیپلماتیک بین جمهوری خلق آذربایجان با ایران در سال ۱۹۱۹ با اعزام هیئت فوق‌العاده به رهبری اسماعیل خان زیادخانلی به تهران پایه‌ریزی شد. در مذاکرات بین اسماعیل خان زیادخانلی و وزیر امور خارجه ایران در تهران برخی توافقات حاصل و در ۴ ژوئن ۱۹۱۹ بین اسماعیل خان زیادخانلی و معتمدالسلطنه، رئیس امور روسیه وزارت امور خارجه ایران قرارداد ۱۴ ماده‌ای به امضا رسید. در این قرارداد، درباره شناسایی استقلال جمهوری آذربایجان، همچنین حل فوری مسائل تجاری بین دو کشور، مرزهای مشترک و به‌طور موقت حفظ حقوق شهروندان دو کشور مذاکره شد. اما تمامی این مذاکرات هم در ایران و هم در جمهوری خلق آذربایجان در نتیجه حوادث رخ داده و کودتاها بی‌نتیجه ماند.

در آستانه فروپاشی نظام شوروی، برخی جمهوری‌های شوروی تلاش می‌کردند تا با کشورهای خارجی روابط دوجانبه خود را گسترش دهند. لازم به یادآوری است که ایران حتی در دوره شوروی نیز در باکو کنسول‌گری داشت و جمهوری آذربایجان در اتحاد جماهیر شوروی نیز تا حدودی با ایران روابطی داشت. سقوط شوروی باعث شد روابط جمهوری آذربایجان و ایران گسترش یابد. جمهوری آذربایجان سندی را درباره استقلال کشور در ۱۸ اکتبر ۱۹۹۱ به تصویب رساند و به موجب آن استقلال خود را به جهانیان

اعلام کرد. جمهوری اسلامی ایران نیز استقلال جمهوری آذربایجان را در ۲۵ دسامبر ۱۹۹۱ به رسمیت شناخت و روابط دیپلماتیک بین دو کشور در ۱۲ مارس ۱۹۹۲ برقرار شد.

در نتیجه این تحولات، روابط سیاسی و دیپلماتیک بین دو کشور گسترش یافت و به سطح سفارت رسید. کنسولگری ایران در باکو که در سال ۱۹۶۹ میلادی افتتاح شده بود، از مارس ۱۹۹۲ به عنوان سفارت جمهوری اسلامی ایران در جمهوری آذربایجان شناخته شد و از ۱۲ دسامبر ۱۹۹۲ میلادی نیز سفیر جمهوری آذربایجان در جمهوری اسلامی ایران شروع به فعالیت کرد. متعاقب آن، سرکنسولگری ایران در جمهوری خودمختار نخجوان (از دسامبر ۱۹۹۲)، رایزنی ایران در باکو (از سال ۱۹۹۳)، سرکنسولگری جمهوری آذربایجان در تبریز (از ۲۰ اکتبر ۲۰۰۴) شروع به فعالیت کرد.

در مجموع، سفرهای الهام علی‌اف، رئیس‌جمهور آذربایجان، به ایران در ۲۴ تا ۲۶ ژانویه ۲۰۰۵، ۲۱ و ۲۲ اوت ۲۰۰۷، اکتبر ۲۰۰۷، ۱۰ مارس ۲۰۰۹، ۱۲ و ۱۳ نوامبر ۲۰۱۴، ۲۳ فوریه ۲۰۱۶، مارس ۲۰۱۷ و سفرهای رؤسای جمهور ایران، سیدمحمد خاتمی در ۵ تا ۷ اوت ۲۰۰۴، محمود احمدی‌نژاد ۵ تا ۷ می ۲۰۰۶، ۲۱ و ۲۲ نوامبر ۲۰۰۷، ۱۷ نوامبر ۲۰۱۰، ۱۵ و ۱۶ اکتبر ۲۰۱۲، حسن روحانی در نوامبر ۲۰۱۴ و اوت ۲۰۱۶ میلادی، گویای سطح بالای مناسبات دو کشور است.

روابط بین پارلمانی جمهوری آذربایجان و جمهوری اسلامی ایران در قالب دیدارها و مذاکرات بین رؤسای مجلس دو کشور و سفرهای هیئت‌های نمایندگان در سطوح مختلف منجر به توسعه و گرمی روابط دو کشور در بخش‌های مختلف، ایجاد اعتماد و تفاهم متقابل و نزدیکی منافع دو کشور شده‌است. تشکیل گروه‌های دوستی پارلمانی، انعقاد قراردادهای و تصویب آن و نیز تبادل افکار از آثار و نتایج روابط بین پارلمانی میان ایران و جمهوری آذربایجان به شمار می‌رود که به موازات گسترش روابط بخش‌های قانونگذاری دو کشور بر توسعه روابط در سایر بخش‌ها نیز تأثیر مثبت داشته است.^۱

• مسیرهای پروازی مستقیم و غیر مستقیم فی مابین دو کشور^۲

در حال حاضر امکان پرواز از تهران و تبریز با پروازهای مستقیم به باکو وجود دارد پروازهای تهران به باکو با خطوط هواپیمایی آزال (آذربایجان) - ایران ایر و ماهان انجام می‌شود و پروازهای تبریز به باکو با خطوط هواپیمایی ایران ایر و آتا انجام می‌شود. مدت زمان پرواز ۱ ساعت و ۲۵ دقیقه می‌باشد.

^۱ -- سبحان لی طالب، آسیب شناسی روابط ایران و جمهوری آذربایجان، آیراس، ۱۳۹۶

^۲ - <https://www.gharepeyma.com>

پروازهای مستقیم:

- ✓ **ایران ایر Iran Air** : هفته ای دو پرواز-روزهای دوشنبه و پنجشنبه
- ✓ **ماهان Mahan** : معمولا هفته ای ۲ پرواز روزهای شنبه و چهارشنبه انجام می شود ولی در بعضی مواقع این برنامه تغییر می کند.
- ✓ **آزال Azal** : هواپیمایی آزال بهترین پرواز خارجی ای می باشد که از تهران به باکو پرواز مستقیم انجام می دهد . آزال بر خلاف پروازهای ایران ایر و ماهان پروازهای مرتب و به صورت روزانه از تهران به باکو انجام می دهد.
- ✓ **بوتا Butal** : هواپیمایی بوتا از ارزانترین ایرلاین های مسیر تهران به باکو می باشد. این پرواز به صورت چارتر می باشد.
- ✓ **آتا Atal** : پروازهای هواپیمایی آتا در مسیر تهران به باکو و تبریز به باکو به صورت روزانه و مرتب انجام نمی شود و فقط در ماه های پر مسافر سال به صورت چارتر انجام می شود.
- ✓ **ترکیش Turkish airlines** : ترکیش ایرلاین از بهترین پروازهای خارجی ای می باشد که به ایران پرواز انجام می دهد و در حال حاضر پرواز به باکو با یک توقف در استانبول انجام می دهد.
- ✓ در حال حاضر امکان پرواز از شهرهای زیر ایران به باکو با هواپیمایی ترکیش وجود دارد.
- ✓ تهران باکو - مشهد باکو - شیراز باکو - اهواز باکو - تبریز باکو - کرمانشاه باکو و اصفهان باکو.

پروازهای غیر مستقیم:

- ✓ ایرفلوت Aeroflot
- ✓ ایر عربیا Air Arabia
- ✓ امارات Emirates Airlines
- ✓ قطری Qatar Airways
- ✓ لوفتهانزا Lufthansa Airlines

❖ وضعیت صنعت گردشگری^۱

• تعداد کل گردشگران ورودی

تعداد گردشگران ورودی به کشور آذربایجان بر اساس سال				
۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹
۲,۰۰۶,۰۰۰	۲,۲۴۹,۰۰۰	۲,۶۹۶,۰۰۰	۲,۸۵۰,۰۰۰	۳,۱۷۰,۰۰۰

¹- unwto.org

Inbound Arrivals³

2019	2020
1. United Arab Emirates 11%	1. Russian Federation 14%
2. Russian Federation 10%	2. Turkey 9%
3. Turkey 6%	3. United Arab Emirates 8%
4. Israel 5%	4. India 8%
5. India 5%	5. United Kingdom 4%
Rest of world 62%	Rest of world 57%

براساس گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری بیشترین ورودی از ۵ کشور برتر به مقصد آذربایجان در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ به ترتیب زیر است:

سال ۲۰۱۹:

امارات ۱۱٪، فدراسیون روسیه ۱۰٪، ترکیه ۶٪، اسرائیل ۵٪ و هندوستان ۵٪

سال ۲۰۲۰:

فدراسیون روسیه ۱۴٪، ترکیه ۹٪، امارات ۸٪، هندوستان ۸٪ و بریتانیا ۴٪

• ساختار گردشگری آذربایجان

یکی از بخش‌های نوظهور در اقتصاد جمهوری آذربایجان گردشگری است که توسعه روزافزون آن سیاستمداران این کشور را امیدوار ساخته تا بالاخره وابستگی دیرینه اقتصاد این کشور به منابع نفتی به پایان برسد؛ امیدی که آنها را به صرافت اصلاحات ساختاری نیز انداخته و مدیریت گردشگری آذربایجان که تا پیش از این تحت نظارت وزارت فرهنگ این کشور انجام می‌شد، اکنون تحت نظارت نهادی تازه تاسیس به نام «شورای دولتی مدیریت گردشگری» قرار گرفته است. شاید تا چند سال پیش تصویری که در اذهان عمومی از جمهوری آذربایجان و سفر به آن وجود داشت کشوری تازه استقلال یافته و توسعه نیافته از دل اتحاد جماهیر شوروی بود که مردم آن در شرایط نامناسبی روزگار می‌گذرانند؛ اما این، آن چیزی نیست که امروز درون مرزهای جمهوری آذربایجان می‌گذرد و با توسعه توریسم در این دیار، آذربایجان و پایتخت آن باکو بدل به مقصدی جذاب برای سفر گردشگران بسیاری از کشورها شده است.

با استناد به آمار سالانه سفرهای خروجی ایرانیان این نکته در مورد گردشگران ایرانی نیز به چشم می‌خورد که استقبال از سفر به این همسایه شمالی در کشور ما نیز رو به افزایش است؛ به طوری که در سال ۱۳۹۶ جمهوری آذربایجان تبدیل به چهارمین مقصد پرطرفدار سفر ایرانیان شد و ایران نیز در سال ۲۰۱۷ سومین مبدا برتر گردشگری جمهوری آذربایجان بود. بدون شک این مهم به صورت اتفاقی حاصل نشده و ثمره برنامه‌ریزی بلندمدت و اصلاحاتی در نگاه به این حوزه و بهینه‌سازی ساختارها و نهادها بوده است. اخیراً نیز وبسایت «فوربس» نگاهی به توسعه گردشگری در جمهوری آذربایجان داشته و روایت کرده که

چگونه همسایه شمالی ایران با الهام از کشور ایسلند و با اتخاذ سیاست‌های منسجم و خلاقانه، صنعت گردشگری را به‌عنوان مسیر نجات از خام‌فروشی نفت و احیای اقتصاد بحران‌زده خود در

دوران پسافروپاشی شوروی برگزیده است. «فوربس» در گزارش خود به نقل از یکی از مقامات دولتی آذربایجان در حوزه گردشگری تصریح کرده که استراتژی این کشور برای دستیابی به بیشترین تعداد گردشگر خارجی، «ارتقای همکاری‌ها با همسایگان خود»، «بازاریابی منسجم در کشورهای منطقه به منظور تثبیت گردشگری به‌عنوان یکی از ارکان اقتصاد این کشور» و «توسعه زیرساخت‌ها به‌منظور حضور گسترده‌تر در بازار جهانی گردشگری در آینده نزدیک» است.

" فوربس " در خصوص توسعه صنعت توریسم در آذربایجان توضیح می‌دهد که راهکارهای خلاقانه برای پیشرفت و توسعه، اغلب از دل بحران‌ها بیرون می‌آید. کشوری که وابستگی بلندمدتی به نفت داشته و به‌طور تاریخی کالای اصلی صادراتی آن نفت بوده، بازارهای آن نوسانات بسیاری را تجربه کرده و اقتصاد آن شاهد کاهش ارزش پول ملی و خرج شدن سریع درآمدهای حاصل از فروش نفت بوده، نگران آن بود که با بروز یک بحران مالی جهانی دیگر دچار فروپاشی شود. از همین رو امکانات و شرایط خود را به دقت سنجید: «مساحتی نسبتاً کم»، «چشم‌اندازهای طبیعی وسیع و متنوع»، «موراثت فرهنگی و باستانی» و «جمعیت جوانی که خواهان احراز هویت در جامعه جهانی بودند». همین امکان‌سنجی سیاستمداران آذربایجانی را واداشت تا به مدل‌های توسعه در کشورهایی که شرایط مشابه آنها داشتند اعتماد کنند و در این میان یک کشور کوچک دیگر در آب‌های اقیانوس اطلس با ۵ هزار کیلومتر فاصله نظر آنان را جلب کرد؛ ایسلند در سال‌های اخیر با عواید حاصل از صنعت گردشگری خود به کشوری نسبتاً ثروتمند با مردمانی مرفه تبدیل شده است.

این رسانه آمریکایی در ادامه روایت خود از آذربایجان می‌افزاید: ظرفیت‌های توسعه گردشگری در این کشور قابل توجه و توانمند است از سواحل دریای خزر گرفته تا پیاده‌روی و ورزش‌های زمستانی و اسکی در کوه‌های قفقاز، تنوع جغرافیای این کشور را نشان می‌دهد و شهرهای آن با بافت تاریخی خود و پا گرفتن هنرهای معاصر در دل آن، جشنواره‌ای از رویارویی تمدن شرق و غرب شده است. برخورداری از این ظرفیت‌ها و تجربه موفق رشد ورود گردشگران به این کشور طی سال‌های اخیر، موجب شد که دولت آذربایجان بیش از هر زمان دیگری توسعه گردشگری را به‌عنوان راه نجات جدی بگیرد و به‌منظور سرعت بخشیدن به امور توسعه این صنعت در آذربایجان، اقدام به تاسیس «**شورای دولتی مدیریت گردشگری**» کرد. این نهاد جدید از منابع مالی و اختیار عمل بیشتری نسبت به نهاد سابق که زیر مجموعه وزارت فرهنگ این کشور قرار می‌گرفت برخوردار است و در نظر دارد تمرکز ویژه‌ای بر بازارهای گردشگری این کشور انجام دهد.

رئیس این نهاد تازه تاسیس در گفت‌وگو با «فوربس» درخصوص چالش‌های پیش‌رو و برنامه‌هایی که در دستورکار نهاد متبوعش قرار دارد می‌گوید و تصریح می‌کند که در نظر دارد **آذربایجان را به‌عنوان مقصدی ۴ فصل وارد بازار رقابت جهانی توریسم کند** و به این منظور کشورش باید حضوری مستمر و بی‌وقفه در زمینه تبلیغات و بازاریابی داشته باشد. فواد نقی‌یف هدف اصلی این نهاد دولتی جدید را تحت تاثیر قرار دادن بازارهای جهانی برای سفر گردشگران به آذربایجان توصیف می‌کند و لازمه حفظ پویایی و بازدهی مثبت گردشگری در کشورش را حفظ و گسترش روابط مبتنی بر حمایت و همکاری میان بخش دولتی و بخش خصوصی آذربایجان می‌داند. وی خاطر نشان می‌کند که صنعت گردشگری در جهان سریع‌تر از سایر صنایع در حال رشد است و آذربایجان به‌لحاظ استراتژیک اگر بخواهد توریسم را به یکی از ارکان اقتصاد خود تبدیل کند و برای مردم خود اشتغال‌زایی و تولید ثروت کند، باید از طریق بازاریابی منسجم و تبلیغات موثر و با پشتیبانی مطالعات دقیق بازارهای هدف، تقاضای سفر به جمهوری آذربایجان را میان گردشگران جهان تحریک کند.

این مقام مسوول رویه کنونی دولت جمهوری آذربایجان به‌منظور جذب گردشگر را چنین توصیف می‌کند: **تمرکز بر سه بازار هدف «منطقه قفقاز شامل روسیه، گرجستان و ترکیه»، «آسیا و خصوصاً چین و هند» و «خاورمیانه»** به منظور تثبیت حضور گردشگران در این کشور است؛ چراکه به باور وی بازار جهانی گردشگری هم‌اکنون اشباع شده و موثرترین اقدام در مقطع کنونی جذب گردشگران منطقه با برآورده کردن ذائقه آنان است. شورای دولتی مدیریت گردشگری چنین پیش‌بینی کرده است که به‌دنبال افزایش حضور گردشگران منطقه و کسب درآمد از طریق آنان، سرمایه‌های بیشتری در بخش گردشگری جمهوری آذربایجان جذب و با توسعه بیشتر زیرساخت‌ها، امکان جذب گردشگر از بازارهای فرامنطقه‌ای نیز فراهم خواهد شد. به همین‌منظور، استراتژی کنونی جمهوری آذربایجان برقراری پیمان‌های مشترک و توسعه همکاری‌ها با سه کشور همسایه روسیه، گرجستان و ترکیه در زمینه گردشگری و ارائه تسهیلات بیشتر درخصوص ویزای ورود به اتباع اقصی‌نقاط جهان است.

همچنین عواید حاصل از این صنعت طی سال‌های اخیر فرصت را برای توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل در این کشور فراهم ساخته است. در تازه‌ترین اقدام، میلیون‌ها نفر بر ظرفیت سالانه پذیرش مسافر در فرودگاه بین‌المللی حیدر علی‌اف واقع در باکو افزوده شده و این فرودگاه توانسته در وب‌سایت معتبر Skytrax که عملکرد فرودگاه‌ها و شرکت‌های هواپیمایی را ارزیابی می‌کند، حائز پنج ستاره که اشاره به بالاترین کیفیت دارد، شود. مسوولان گردشگری جمهوری آذربایجان به‌دنبال برندسازی از توریسم «قفقاز» هستند و در این میان به‌منظور جذب بیشتر گردشگر و سرمایه‌از بازاریابی و توسعه توریسم بر بستر جاده ابریشم غافل نمانده‌اند.

اما یکی از ظرفیت‌های گردشگری جمهوری آذربایجان که از جانب «فوربس» نیز به آن اشاره شد، جذب گردشگر به بهانه جاذبه‌های طبیعی حاشیه دریای خزر و ظرفیت‌های توریسم دریایی در این کشور است؛ دریای خزر میراثی طبیعی و جغرافیایی در منطقه است که از قضا ایران نیز با جمهوری آذربایجان در آن شریک است، اما کشور ما نتوانسته از ظرفیت‌های آن برای جذب گردشگر خارجی بهره‌چندانی ببرد. همسایه شمالی تنها به اندازه ۵ درصد ایران مساحت و ۱۱ درصد ایران جمعیت دارد و تنوع جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی آن که منجر به انگیزه سفر گردشگران می‌شود به‌هیچ عنوان در ابعاد ذخایر ایران نیست. این درحالی است که مطابق آخرین آمار ایران سالانه اندکی بیش از ۵ میلیون گردشگر ورودی داشته که نسبت به سال قبل از آن تقریباً ۵ درصد رشد حاصل شده است؛ از طرف دیگر آذربایجان در سال ۲۰۱۷ توانست با ۲۰ درصد رشد نسبت به سال ۲۰۱۶ تعداد گردشگران ورودی خود را به رقم ۲ میلیون و ۶۹۶ هزار نفر برساند و به‌نظر می‌رسد با تغییرات جدید ساختاری و تمرکز مضاعف بر صنعت گردشگری در این کشور، این رشد پرشتاب استمرار داشته باشد.

البته ایران نیز بخش قابل توجهی از گردشگران خود را وامدار جمهوری آذربایجان است که با انگیزه‌های زیارتی به ایران سفر می‌کنند. مطابق آخرین آمار سال ۲۰۱۷، گردشگران آذربایجانی با تعداد ۹۵۹ هزار و ۶۵۳ نفر، ۱۸ درصد از گردشگران ورودی به ایران را تشکیل می‌دهند و در مقابل ایرانیان نیز سالانه با ۳۰۰ هزار سفر، سهمی ۱۱ درصدی از آمار گردشگران ورودی به جمهوری آذربایجان را به خود اختصاص داده‌اند. کارشناسان معتقدند این ارقام و اشتراک هر دو کشور در دریای خزر به‌عنوان ظرفیتی جذاب به‌منظور گردشگر، اهمیت بازار جمهوری آذربایجان را برای صنعت گردشگری ایران دوچندان می‌کند و می‌توان به‌عنوان راهکاری برای راه‌اندازی موتور صنعت گردشگری در شرایط کنونی اقتصاد کشور، بر بستر مذاکرات رژیم حقوقی دریای خزر با همسایه شمالی به تفاهم و همکاری‌های مشترکی به منظور جذب بیشتر گردشگران منطقه رسید^۱.

نهاد های کلیدی در بخش گردشگری آذربایجان^۲

^۱ - <https://donya-e-eqtasad.com>

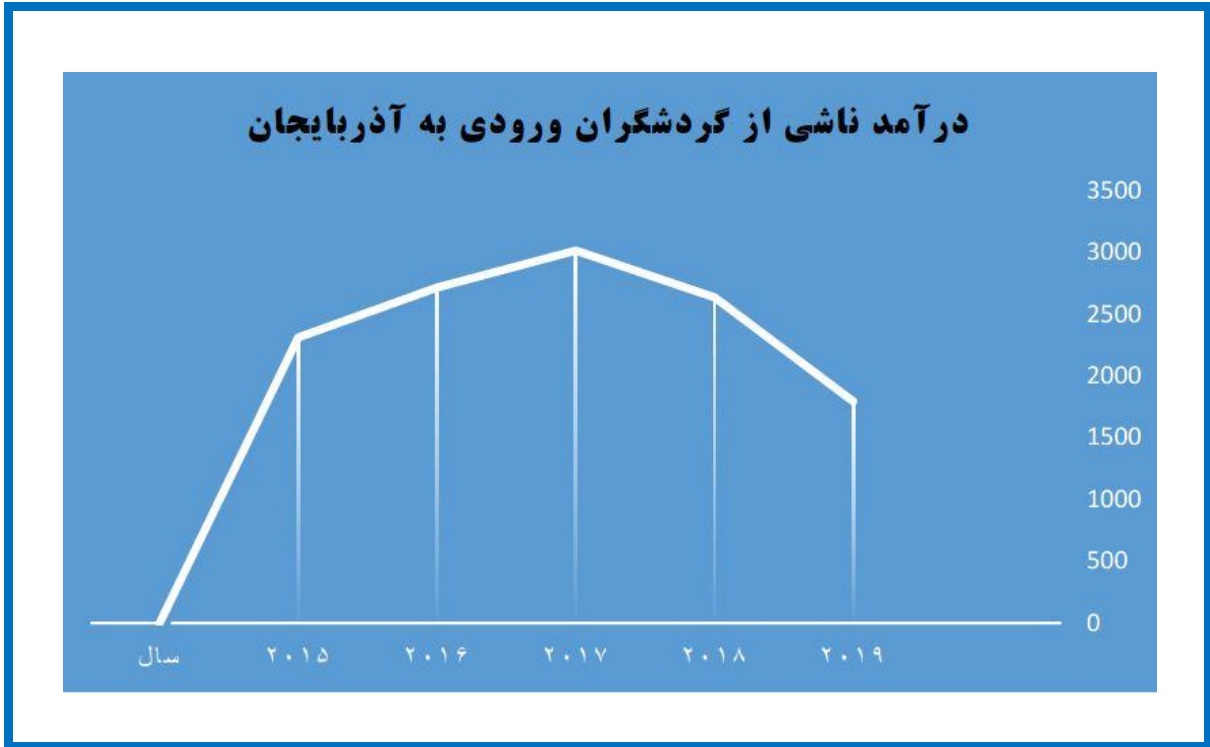
^۲ -Data Collection survey on Tourism Development in Azerbaijan.JICA,2017

اهم وظایف	نهاد مربوطه	
ایجاد وب سایت جهت ترویج گردشگری و مدیریت مسائلی از قبیل برنامه ریزی و اجرای سیاست‌های گردشگری و مدیریت سایت‌های میراث فرهنگی http://azerbaijan.travel	وزارت فرهنگ و گردشگری	بخش دولتی
مدیریت برنامه ریزی و اجرای سیاست‌های ترویج کسب و کارهای مرتبط با گردشگری	وزارت اقتصاد	
سیاست گذاری مربوط به قوانین و مقررات، اجرا و مدیریت فعالیت‌های زیست‌محیطی و استفاده از منابع طبیعی، پارک‌های ملی و مناطق حفاظت شده	وزارت اکولوژی و منابع طبیعی	
جمع‌آوری، تحلیل و مدیریت اطلاعات و داده‌های مختلف آماری از قبیل جمعیت، اقتصاد و صنایع مرتبط با بخش گردشگری و آماده سازی گزارشات آماری	کمیته ملی آمار	
سازماتی تحت نظارت وزارت اقتصاد که توسعه سرمایه‌گذاری را از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای بخش غیر نفتی و ترویج گردشگری در آذربایجان مدیریت می‌نماید.	بنیاد توسعه سرمایه‌گذاری و صادرات آذربایجان (AZPROMO)	
انجمنی متشکل از فعالان کسب و کارهای گردشگری از قبیل آژانس‌های مسافرتی و هتل‌ها که اشتراک اطلاعات در میان اعضا، حل مشکلات، توسعه گردشگری، بهبود خدمات برگزاری رویدادهای داخلی و بین‌المللی و حمایت از برگزاری تورهای آشناسازی را بر عهده دارد.	انجمن گردشگری آذربایجان	
سازماتی که مسئولیت جذب و مدیریت رویدادهای MICE (شامل نشست‌ها، تورهای تشویقی، کنفرانس‌ها و نمایشگاه‌ها) را بر عهده دارد.	دفتر کنوانسیون آذربایجان	

• درآمد ناشی از گردشگران ورودی^۱

درآمد ناشی از گردشگران ورودی به آذربایجان تفکیک سال (میلیارد دلار)				
۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹
۲,۳۰۹	۲,۷۱۴	۳,۰۱۲	۲,۶۳۴	۱,۷۹۲

¹ -unwto.org

• **تعداد گردشگران خروجی در بازه حداقل ۵ ساله^۱**

¹- unwto.org

تعداد گردشگران خروجی از آذربایجان				
۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹
۴,۰۹۶,۰۰۰	۴,۲۸۲,۰۰۰	۴,۱۰۹,۰۰۰	۴,۹۰۸,۰۰۰	۵,۵۶۸,۰۰۰

Outbound Departures³:

2019	2020
1. Russian Federation 28%	1. Russian Federation 32%
2. Iran 24%	2. Turkey 29%
3. Georgia 20%	3. Georgia 23%
4. Turkey 20%	4. Iran 7%
5. Kazakhstan 2%	5. Kazakhstan 3%
Rest of world 5%	Rest of world 5%

براساس گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری پنج مقصد برتر گردشگران آذربایجان در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ به ترتیب کشورهای زیر بوده است:

سال ۲۰۱۹:
فدراسیون روسیه ۲۸٪، ایران ۲۴٪، گرجستان ۲۰٪، ترکیه ۲۰٪ و قزاقستان ۲٪

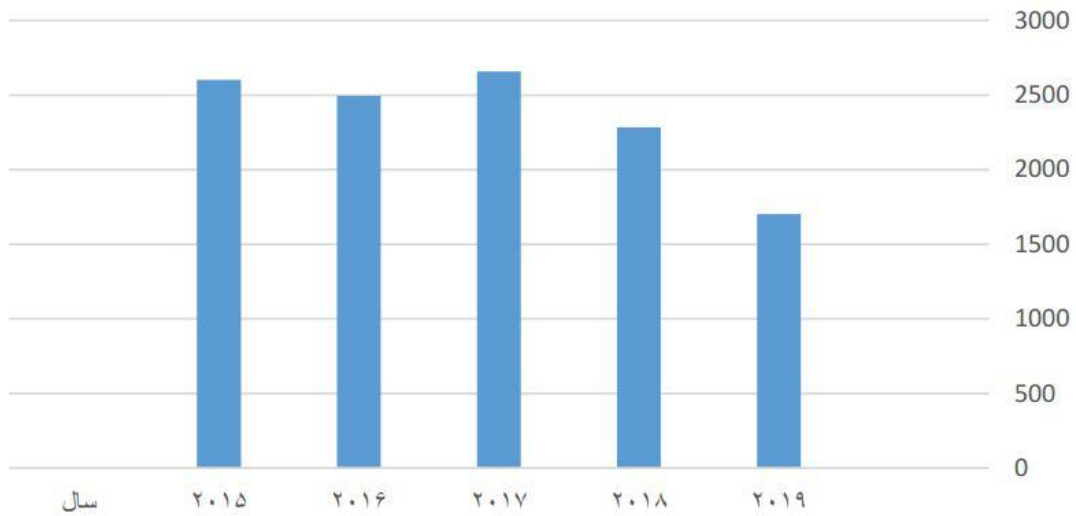
سال ۲۰۲۰:
فدراسیون روسیه ۳۲٪، ترکیه ۲۹٪، گرجستان ۲۳٪، ایران ۷٪ و قزاقستان ۳٪

• **میزان هزینه کرد گردشگران خروجی^۱**

میزان هزینه کرد گردشگران خروجی از آذربایجان				
۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹
۲,۶۰۳	۲,۴۹۴	۲,۶۵۸	۲,۲۸۴	۱,۷۰۲

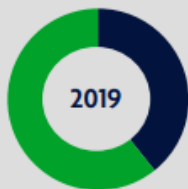
¹ -unwto.org

میزان هزینه کرد گردشگران خروجی از آذربایجان

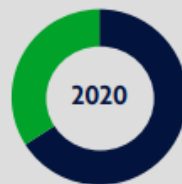

Azerbaijan Sector Characteristics

Domestic vs International Spending:

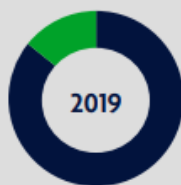

● Domestic Spending:
USD 1,277.0MN (39%)
● International Spending:
USD 1,974.3MN (61%)

● Domestic Spending:
USD 669.0MN (66%)
● International Spending:
USD 345.7MN (34%)

Leisure vs Business Spending:

● Leisure Spending:
USD 2,788.8MN (86%)
● Business Spending:
USD 462.4MN (14%)

● Leisure Spending:
USD 924.4MN (91%)
● Business Spending:
USD 90.4MN (9%)

به گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری میزان هزینه کرد گردشگران آذربایجان برای مقاصد داخلی در سال ۲۰۱۹، ۱,۲۷۷ میلیون دلار معادل ۳۹٪ کل هزینه سفر و برای مقاصد بین‌المللی ۱,۹۷۴ میلیون دلار معادل ۶۱٪ بوده است.

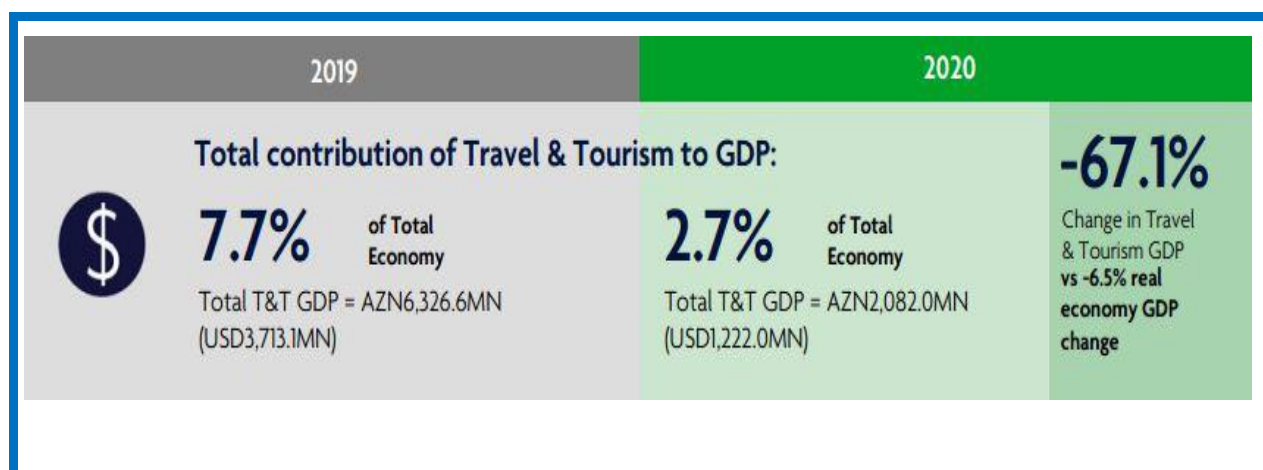
در سال ۲۰۲۰، هزینه گردشگران برای مقاصد داخلی ۶۶۹ میلیون دلار معادل ۶۶٪ از کل هزینه سفر و برای مقاصد بین‌المللی بیش از ۳۴۵ دلار معادل ۳۴٪ بوده است.

همچنین به گزارش همین منبع در سال ۲۰۱۹، ۸۶٪ از هزینه سفر برای تفریح و ۱۴٪ برای فعالیت‌های کاری بوده است. و در سال ۲۰۲۰، ۹۱٪ از هزینه سفر برای تفریح و ۹٪ برای فعالیت کاری شده است.

• سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی کشور^۱

در سال ۲۰۱۹، سهم سفر و گردشگری در تولید ناخالص داخلی آذربایجان ۳,۷۱۳ میلیون دلار آمریکا معادل ۶,۵ منات آذربایجان بوده است. سهم سفر و گردشگری در تولید ناخالص داخلی آذربایجان از سال

۲۰۰۰ تا سال ۲۰۱۹ با میانگین رشد سالانه ۱۹,۹ درصد مواجه بوده است. سهم سفر و گردشگری در تولید ناخالص داخلی آذربایجان با ۶۷,۱٪ کاهش در سال ۲۰۲۰، معادل ۲,۷٪ بوده است.

در سال ۲۰۱۹ سهم سفر و گردشگری در تولید ناخالص داخلی دنیا ۱۰,۴٪ معادل ۹,۱۷۰ میلیارد دلار، و با ۴۹,۱٪ کاهش در سال ۲۰۲۰، ۵,۵٪ معادل ۴,۶۷۱ میلیارد دلار بوده است.

¹ - <https://knoema.com/atlas/Azerbaijan/topics/Tourism/Travel-and-Tourism-Total-Contribution-to-GDP>

• سهم گردشگری از میزان اشتغال زایی مستقیم و غیر مستقیم^۱

در سال ۲۰۱۹، سهم مستقیم سفر و گردشگری در رشد اشتغال آذربایجان ۲,۵ درصد بود. اگرچه سهم مستقیم سفر و گردشگری آذربایجان در رشد اشتغال در سالهای اخیر با نوسان قابل ملاحظه ای همراه بوده است، اما این دوره از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ به میزان ۲,۵ درصد در سال ۲۰۱۹ افزایش یافته است.

در سال ۲۰۱۹، سهم مستقیم سفر و گردشگری در اشتغال آذربایجان ۱۶۴,۷ هزار و غیر مستقیم ۵۸۲,۸ هزار نفر بوده است. پایین ترین میزان اشتغال مستقیم در سال ۲۰۰۳ حداقل ۴۳ هزار نفر و اشتغال غیر مستقیم در سال ۲۰۰۲ حدود ۱۶۹,۹ هزار می باشد.

به گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری سهم سفر و گردشگری در اشتغال در سال ۲۰۱۹، با ۳۹۵,۲ هزار نفر معادل ۸٪ و در سال ۲۰۲۰ با ۲۱,۸٪ کاهش تعداد ۳۰۹,۱ هزار نفر بوده است.

¹ - <https://knoema.com/atlas/Azerbaijan/topics/Tourism/Travel-and-Tourism-Total-Contribution-to-Employment>.

سهم سفر و گردشگری در میزان اشتغال دنیا در سال ۲۰۱۹، ۳۳۴ میلیون نفر و در سال ۲۰۲۰ با ۶۱٫۶٪ کاهش تعداد ۲۷۲ میلیون نفر بوده است.

• تور اپراتورهای مطرح کشور^۱

اطلاعات تماس	تور اپراتورها
AZ 1000, Baku, Azerbaijan 10/12 V. Mamedov str., Old Caspian Business Center	Geo Travel, Baku
17, str. Sabit Rahman	Azerbaijan Tour LLC, Baku
151 Neftchilar Avenue	Cactus Tours Azerbaijan, Baku
Baku, Suleyman Taghizadeh 44	Narmin Tour, Baku
42G Fatali Khan Khoyski street	GREENWICH Travel Club, Baku
B. Bagirova 609B, Globus Center 7th floor.	Paramount Travel Club, Baku
84 Nizami Street1095 BakuAzerbaijan	SW Travel, Baku
21, 1 Cidir str., AZ 1069, Baku, Azerbaijan	GRANIT AS TRAVEL, BAKU
7 Shovket Alakbarova str. apt9	VIACAUCASUS TOURS & MICE, Baku
19, Shikhali Gurbanov	Caspian Line, Baku
AZ1001, 12/14 N. Rafibeyli str	Milennium Tourism and Congress, Baku
AZ1065, Azerbaijan, Baku, 44, J. Jabbarli st, Ground floor, Caspian Plaza	ENC Tours Azerbaijan, Baku
AZ 1000, Azerbaijan, Baku, 16 S. Vurgun str	Improtex Travel Tours & Conferences, Baku
AZ1000, Azerbaijan, Baku, 145, Nizami street	AL Travel, Baku
AZ1000, Azerbaijan, Baku, 21, Khagani str	Baki Tur, Baku
Hotel Azerbaijan, Room 6011 Azadliq Avenue1000 BakuAzerbaijan	AzIntourist Travel Company, Baku
Lufthansa City Center16 Samad Vurgun Street1000 Baku	Improtex Travel Baku, Baku
7 Hakverdieva Street1000 BakuAzerbaijan	Sevgun Travel, Baku
A.Alekberov 559. block, No: 26	Gilan Tourism, Baku
Azerbaijan, Baku , 6 str. Teymyr Elchin	Millennium Tourism Lufthansa City Center, Baku
Eldar Tagizade 13, Baku, Azerbaijan	Travelway Azerbaijan, Baku

• رسانه‌ها و وب سایت‌های گردشگری کشور

با وجود اینکه رسانه‌های اجتماعی گوناگون طرفداران خود را در میان کاربران آذربایجانی دارند اما فیس بوک و اینستاگرام به عنوان محبوبترین و پرکاربرترین رسانه در فضای مجازی در میان کاربران شناخته می‌شوند. کاربران از اقشار گوناگون جامعه و دیدگاه‌های مختلف سیاسی و گروه‌های سنی مختلف در فیسبوک حضور دارند. مردم این کشور از برنامه های رادیویی بیشتر از تلویزیون استقبال می کنند .

¹ -https://tripcook.com/cn--Azerbaijan--Tour_Operators--az8--p3

از جمله وب سایت‌های تخصصی آذربایجان که در زمینه گردشگری فعالیت می‌کنند می‌توان به وب سایت Vision of Azerbaijan اشاره کرد.

در سال ۲۰۰۱، لوح فشرده‌ای تحت عنوان «Welcome to Azerbaijan» که این کشور را با تمام وسعتش تبلیغ می‌کرد، تدوین شده و به مجمع عمومی سازمان جهانی گردشگری واگذار شد. علاوه بر این وب سایتی بنام «Tourism in Azerbaijan» تأسیس گردید.^۱

• نقشه راه گردشگری Tourism Action Plan یا هر گونه اسناد مرتبط^۲

توسعه اقتصادی پایدار با رشد بخش‌های غیر نفتی قابل حصول است و گردشگری یکی از چشم اندازهای بخش غیر نفتی در این کشور محسوب می‌شود.

توسعه پایدار بخش گردشگری متضمن پیشرفت و رقابت کشور در رقابت‌های بین‌المللی گردشگری بوده است. مطالعات اخیر نشان می‌دهد که جمهوری آذربایجان از ظرفیت بالایی در زمینه گردشگری برخوردار است.

پشتیبانی از ابتکارات بخش خصوصی در جمهوری آذربایجان، ایجاد هماهنگی مطلوب در سطح محلی و منطقه‌ای با تمرکز بر تقاضای مصرف‌کنندگان، تقویت اهداف منطقه‌ای و موضوعی برای توسعه محصول و همچنین هماهنگی محصولات جالب و جذاب با یکدیگر از برنامه‌های این کشور در ایجاد توسعه پایدار گردشگری می‌باشد.

برنامه‌های مسافرتی برای ماجراجویان، گردشگری شراب، در دسترس بودن امکانات درمانی سنتی و مدرن، معرفی منابع غنی این کشور مانند نفت نفتلان و کوه نمک در جمهوری خودمختار نخجوان به عنوان فرصتی برای توسعه گردشگری پایدار گزارش شده است.

عدم جدایی بخش تولید و مصرف خدمات گردشگری این امکان را می‌دهد که گردشگری بعنوان محصول مجرد شناخته شود.

در مجموع تاریخ، آثار فرهنگی غنی، موقعیت جغرافیایی مطلوب، طبیعت جذاب، فولکلور و تلافی ادیان مختلف و همچنین سالن‌های کنفرانس، هتل‌ها و سایر موارد زیرساخت‌های خدمات مربوطه به عنوان بخش

¹ - <https://fa.wikipedia.org/>

²-Leyla Aliyeva, THE MAIN DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE ECONOMY OF AZERBAIJAN, Azerbaijan State University of Economics, June 2020,

قابل توجه عنوان شده که اجرای اقدامات پیش‌بینی شده در نقشه راه راهبردی برای توسعه گردشگری، سرآغاز مسیر موفقیت‌های جدید است.

در سال ۲۰۱۶ یک گروه کاری مأموریت یافت تا سند استراتژی توسعه اقتصادی کشور آذربایجان و برنامه اقدام تا سال ۲۰۲۰، چشم انداز استراتژیک تا سال ۲۰۲۵ و چشم انداز مطلوب را پس از سال ۲۰۲۵ تدوین نماید.

نقشه راه استراتژیک شامل اقداماتی مانند حمایت از توسعه بخش گردشگری در بازه‌های زمانی برنامه‌ریزی شده، ارائه خدمات گردشگری با کیفیت بالا و رقابتی در بازارهای جهانی و محلی، شکل‌گیری شیوه‌های گردشگری در راستای ارزش‌های ملی، جذب پروژه‌های سرمایه‌گذاری جدید بر اساس ایده‌ها و نوآوری‌های پیشرفته و تعامل موثر بین ارگان‌های مربوطه که در توسعه بخش گردشگری دخیل هستند می‌باشد.

تجزیه و تحلیل‌های کشور نشان می‌دهد که جمهوری آذربایجان می‌تواند از طریق جذب گردشگر بیشتر از کشورهای همسایه و تبدیل شدن به مقصد گردشگری مناسب برای کشورهای با تقاضای بیشتر در سطح جهانی، رشد قابل توجهی داشته باشد.

چشم انداز گردشگری آذربایجان برای سال ۲۰۲۵ با تکیه بر نقاط قوت و فرصت‌های کنونی، تبدیل شدن به یکی از مهمترین مقاصد گردشگری در حال رشد در منطقه و جهان است. تا سال ۲۰۲۵، این کشور قصد دارد یکی از ۲۰ مکان مورد علاقه گردشگری باشد و حداکثر شاخص‌های استفاده مؤثر از منابع گردشگری موجود را افزایش دهد.

این رشد توسط شرکتهای کوچک و متوسط (SMEs) در زمینه گردشگری، با حمایت مستقیم سرمایه گذاری خارجی (FDI) در این بخش، ایجاد می‌شود. این توسعه به اصول پایداری محیط زیست احترام می‌گذارد و عنصر کلیدی توسعه روستایی و منطقه‌ای در آذربایجان خواهد بود.

برای دستیابی به چشم اندازهای بلندمدت در این بخش، آذربایجان چهار هدف اصلی و چندین هدف فرعی را برای سال ۲۰۲۰ در بخش گردشگری تعیین کرده است.

۱. هدف استراتژیک ۱. با جذب بیشتر بازدیدکنندگان بین‌المللی، ظرفیت کامل گردشگری باکو را درک کنید.

۱,۱ ایجاد یک دفتر ملی ترویج گردشگری و اطمینان از عملکرد آن در شهر باکو.

۱,۲ ارتقاء اطلاعات موجود در مورد جاذبه‌های گردشگری در باکو و بسته‌های پیشنهادی گردشگری.

۱,۳ اجرای کمپین تبلیغ شهر باکو

۱,۴ توسعه زیرساخت‌های گردشگری باکو، شامل اقامتگاه‌های کم هزینه و مناطق توریستی قوی

۲. هدف استراتژیک ۲. پیاده سازی عوامل کلیدی برای توسعه گردشگری در کشور.

۲,۱ تشکیل شورای گردشگری

۲,۲ ایجاد مناطق تفریحی گردشگری (TRZS)

۲,۳ توسعه زیرساخت خدمات منطقه‌ای گردشگری برای گردشگران داخلی و منطقه‌ای برای حل مشکل فصلی در گردشگری

۲,۴ تسهیل و تسریع فرآیندهای روادید و مراحل عبور از مرزها

۲,۵ بهبود اتصال هوایی به بازارهای اصلی منبع

۳. هدف استراتژیک ۳. توسعه زیربخش‌های گردشگری منطقه‌ای برای گردشگران داخلی و منطقه‌ای.

۳,۱ احیای تقاضا برای گردشگری تندرستی

۳,۲ حمایت از توسعه گردشگری زمستانی

۳,۳ ایجاد مدارهای گردشگری فرهنگی

۳,۴ حمایت از توسعه گردشگری تجاری

۳,۵ تقویت پتانسیل گردشگری پایدار (بوم گردی ، گردشگری روستایی و غیره)

۴. هدف استراتژیک ۴. ایجاد یک سیستم ملی کیفیت گردشگری برای افزایش رضایت گردشگران.

۴,۱ سرمایه گذاری در برنامه های آموزشی گردشگری

۴,۲ بهبود استانداردهای و صدور گواهینامه در بخش گردشگری

در برآوردی که انجام شده است مقرر گردید دستیابی به چشم انداز ۲۰۲۰ ، موارد زیر را تأمین می نماید:

✓ سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی کشور آذربایجان ۲۹۳ میلیون منات آذربایجانی بطور مستقیم و ۱۷۲ میلیون منات بطور غیر مستقیم باشد.

✓ ۳۵۰۰۰ شغل ایجاد شود که ۲۵۰۰۰ نفر مستقیماً در بخش گردشگری فعال باشند.

✓ تحقق این سند به طور بالقوه در مجموع به ۳۵۰ میلیون منات آذربایجان نیاز دارد که توسط منابع دولتی و خصوصی تأمین خواهد شد.

✓ تلاش‌های انجام شده در بخش گردشگری عمدتاً توسط وزارت فرهنگ و گردشگری جمهوری آذربایجان هدایت و هماهنگ خواهد شد.^۱

• همکاری‌های گردشگری تحت کنوانسیون ۲۰۰۱ حفاظت از میراث فرهنگی زیر آب

۲۱ مرداد به عنوان روز دریای خزر نامگذاری شده است که طی آن کنوانسیون منطقه حفاظت از محیط زیست دریای خزر موسوم به «کنوانسیون تهران» با حمایت محیط زیست سازمان ملل متحد توسط پنج کشور جمهوری آذربایجان، ایران، قزاقستان، روسیه و ترکمنستان برای حفاظت از محیط زیست دریای خزر در سال ۱۳۸۲ (۲۰۰۳)، به امضا رسیده است بدون شک این کنوانسیون منطقه‌ای تنها معاهده زیست‌محیطی و تنها بستر همکاری برای حفاظت و نجات اکوسیستم منحصر به فرد مورد توافق پنج کشور حاشیه دریای خزر است که از ارزش و اهمیت بسیار بالایی برخوردار است.^۲

• بررسی مقولات مربوط به تولیدات و محصولات گردشگری و صنایع دستی^۳

آذربایجان نیز همانند هر منطقه و کشور پر گردشگر دیگری از محصولات و صنایع دستی و تنقلاتی برخوردار شده است که گردشگران و توریست‌ها می‌توانند از آن‌ها به عنوان سوغاتی و یادگاری از سفر به آذربایجان استفاده کنند.

بخش مفرحی از سفر به آذربایجان که در عین حال توانسته به یکی از دغدغه‌های جذاب گردشگران آن تبدیل شود خرید سوغاتی و یاد بود از سرزمین آتش یعنی آذربایجان است و همچنین به دلیل نزدیکی این کشور به ایران و تشابه فرهنگی بین مردم این دو سرزمین اغلب محصولات و صنایع دستی آذربایجان در کشورمان ایران هم قابل مشاهده می‌باشد که البته این امر به هیچ عنوان نمی‌تواند از ارزش این محصولات بکاهد و یا عاملی برای عدم خرید سوغاتی و یادگاری از آذربایجان باشد چرا که رنگ‌ها و نقش‌های استفاده شده در صنایع دستی این کشور در عین شباهت از تفاوت‌های چشمگیری نیز برخوردار گشته است.

فرش: یاد بودی از آذربایجان که بسیار گران قیمت و پرهزینه می‌باشد فرش آذری نام دارد، این فرش که بسیار زیبا و چشم‌نواز است در بین مردم کشور آذربایجان از اهمیت و ارزش بسیار بالایی برخوردار می‌باشد و همچنین این کشور نیز همانند کشورمان ایران یکی از مهم‌ترین کشورهای برای صادرات

¹ Strategic Roadmap for the Development of Specialized Tourism Industry in the Republic of Azerbaijan

² - <https://www.irna.ir/news/84431876>

³ - <https://www.masirsabz.net/>

فرش دست بافت بسیار مرغوب و ظریف به اقصی نقاط جهان است و ضمناً تنها نکته متمایز کننده این فرش از فرش های ایرانی در طرح و نقش های به کار رفته در بافت آن می باشد.

استکان های رنگی آذربایجان: این استکان های زیبا و جذاب که مردم بومی آذربایجان آن را **آرمودو** می نامند توانسته به راحتی طیف گسترده ای از رنگ ها را در خود جای دهد و به یک سوغاتی ویژه و خاص از سرزمین آتش تبدیل شود. نکته جالب اینکه که آرمودو همان استکان های کمر باریک خودمان است و تنها وجه تمایز این استکان ها در رنگ و لعاب آن است و البته نا گفته نماند که گردشگران در آذربایجان می توانند علاوه بر مشاهده استکان ها رنگی از تماشای ظروف رنگی دیگر نیز نهایت لذت را ببرند .

مربا: سوغاتی شیرینی که می تواند هر فردی را شیفته خود کند و باعث شود تا مدت ها خاطره سفر در ذهن باقی بماند مربا نام دارد. مربا جزو جدا نشدنی سرو چای توسط مردم آذربایجان می باشد و در واقع مردم آذربایجان با این شیرینی سعی دارند تا طعم غلیظ چای آذری را دلنشین تر کنند و به همین دلیل است که هیچ وقت در این سرزمین چای بدون مربا مشاهده نمی شود. یکی از مرباهای لذیذ که همیشه با چای همراه می شود **مربای گیلاس سفید** نام دارد، این مربا که در بین مردم بومی آذربایجان بسیار محبوب است به یکی از خوش طعم ترین مربا در میان گروه وسیع مرباهای آذری چون مربای آناناس ، مربای گردو ، مربای توت و مربای دانه میوه برزیلی به نام فیجوا تبدیل شده است .

ظروف مسی: این ظروف که با فرهنگ و آداب و رسوم مردم آذربایجان پیوند خورده، می تواند به یکی از بهترین یادگاری ها از سفر به سرزمین آتش تبدیل شود و همچنین این ظروف که توانسته نیازهای اولیه زندگی مردم آذربایجان را برآورده سازد در وسایلی چون سماورهای ذغالی سینی ، استکان ، قابلمه ، جام و بشقاب های زیبا توسط استادان ماهر و خوش ذوق آذری ساخته می شوند و در اختیار علاقه مندان و گردشگران قرار می گیرند. گردشگران علاوه بر ظروف مورد نیاز زندگی در این کشور می توانند از زیبا ترین و خیره کننده ترین ظروف تزئینی مسی نیز بهره ببرند و به راحتی آن ها را خریداری کنند و به دوستان خود هدیه بدهند .

ظروف سفالی: از جمله وسایل سفالی که می توان در هر نقطه از کشور آذربایجان آن را مشاهده کرد، ظرف سفالی است که البته از معروف ترین آن ها می توان به ظرف سفالی به شکل انار اشاره کرد چرا که این میوه توانسته به عنوان یکی از نمادهای آذربایجان شناخته شود. در واقع در آذربایجان گردشگران و علاقه مندان به ظروف سفالی می توانند متنوع ترین طرح ها و رنگ ها را مشاهده و خریداری نمایند و همچنین نا گفته نماند که تنها وجه تمایز این ظروف سفالی از ظروف دیگر در اقصی نقاط جهان در رنگ ها و نقش هایی است که برای تزئین در این ظرف ها از آن استفاده می شود .

مگنت: مگنت در واقع همان آهن رباهای بسیار زیبایی است که در اندازه‌ها، طرح‌ها و رنگ‌های مختلف به فروش می‌رسند و کشور آذربایجان نیز توانسته یکی از زیبا ترین مگنت‌ها را در اختیار گردشگران خود قرار دهد، این مگنت‌ها که بیشتر با طرح نمادها و جاذبه‌هایی از آذربایجان ساخته می‌شوند می‌توانند یک سوغاتی بسیار جالب و در عین حال ارزان قیمت باشد که گردشگران و توریست‌ها می‌توانند از این سرزمین با خود به همراه ببرند.

لباسی با نماد آذربایجان: یکی از نمادهای کشور آذربایجان که در اغلب لباس‌های ملی این سرزمین مورد استفاده قرار می‌گیرد بوتای نام دارد. بوتای همان بوته و جقه ما ایرانی‌ها است که در تزئین پارچه‌های سنتی خود از آن استفاده می‌کنیم، بوتای که در بسیاری از پارچه‌ها، نقاشی ظروف و وسایل آذری مورد استفاده قرار می‌گیرد در واقع نمادی است از آتش که با معنای سرزمین آذربایجان یعنی سرزمین آتش همخوانی پیدا می‌کند. مردم آذربایجان از این طرح در پارچه‌ها، لباس‌ها، رومیزی‌ها و روسری‌ها نیز استفاده می‌کنند.

نقاشی‌های از جنس نفت: کشور آذربایجان یکی از سرزمین‌های نفت خیزی است که بیشتر درآمد خود را از این طریق تامین می‌کند که البته در این میان ذوق و استعداد هنرمندان آذربایجانی سبب شده تا این محل درآمد به سمت و سوی هنر برود و رنگ و لعاب جدیدی به خود بگیرد و از همین رو گردشگران می‌توانند در این سرزمین زیبا از تماشای نقاشی‌های از جنس نفت نیز نهایت لذت را ببرند و یا حتی با انتخاب و خریداری آن‌ها به یک سوغاتی ارزشمند و در عین حال هنری دست پیدا کنند.

شکر بورا: یکی دیگر از خوراکی‌های خوشمزه آذربایجان که به دلیل طعم فوق العاده و محبوبیت خاصش در بین مردم محلی توانسته جای خود را در بین گردشگران به عنوان یک سوغاتی باز کند شکر بورا نام دارد، این شیرینی که از خمیر با ترکیباتی چون بادام زمینی، فندق و یا گردو تهیه می‌شود شیرینی است هلالی شکل و بسیار خوشمزه که می‌تواند به یکی از بهترین سوغاتی‌های آذربایجان تبدیل شود.

• آشنایی با سبک‌های آشپزی، خوراک و غذاهای سنتی کشور^۱

آذربایجان کشوری است که به سبب موقعیت جغرافیای خود توانسته از متنوع ترین شرایط آب و هوایی برخوردار شود و چون تنوع آب و هوا می‌تواند منجر به تنوع در به وجود آمدن و رشد محصولات کشاورزی شود بنابراین در اکثر غذاهای کشور آذربایجان انواع و اقسام سبزیجات، برنج و گندم وجود دارد در اصل آذربایجان به دلیل این که در غذاهای سنتی خود از سبزیجات فصلی مانند بادمجان، فلفل دلمه، گوجه، اسفناج، کلم، لوبیا سبز و ... استفاده می‌کند شهرت پیدا کرده‌است نکته جالب این است که غذا در

¹ - <https://www.masirsabz.net>

آذربایجان تنها اصل مهم و ارزشمند است که عمیقا ریشه در فرهنگ و آداب و رسوم مردم آذربایجان دارد و همچنین یکی از نکات جذاب در فرهنگ غذایی مردم آذربایجان آن است که مردم این سرزمین برای طبخ غذا بالغ بر ۴ ساعت زمان می‌گذارند و معمولا اغلب غذاها هم در ظروف مسی طبخ و سرو می‌شوند و برای شروع نیز چای می‌نوشند.

تجربه طعم‌ها و غذاهای متفاوت می‌تواند یکی از مهم‌ترین انگیزه‌ها برای آغاز یک گردش و سفر باشد در واقع بسیاری از گردشگران علاوه بر این که به عواملی از قبیل طبیعت زیبا و چشم‌نواز، آب و هوای مناسب و تعداد جاذبه‌های گردشگری آذربایجان توجه دارند، تنوع غذایی این سرزمین نیز برایشان حائز اهمیت است. کشور آذربایجان پر از غذاهای لذیذ و خوش طعمی است که می‌تواند هر گردشگر و توریستی را متعجب نماید.

دلمه: این غذای سنتی که به سبب فرهنگ‌های مشترک آذربایجان و ایران در این دو کشور وجود دارد یکی از محبوب‌ترین و پر طرفدارترین غذاهای بومی و محلی کشور آذربایجان است که در انواع و اقسام مختلف طبخ و سرو می‌شود، دلمه که جز غذاهای ملی آذربایجان به شمار می‌رود از ترکیب موادی چون گوشت، سبزیجات تازه چون نعنا و رازیانه تهیه می‌شود و شباهت زیادی به دلمه‌های ایرانی دارند که البته تنها وجه تمایز آن طبخ دلمه‌ها در ظروف مسی و سفالی است تعداد دلمه‌ها در آذربایجان به ۲۰ تا ۳۰ نوع می‌رسد که از جمله آن می‌توان به دلمه بادمجان، دلمه پیاز، دلمه فلفل، دلمه برگ مو و دلمه گوجه فرنگی اشاره کرد.

دوگا: یکی دیگر از غذاهای سنتی و خوش طعم آذربایجان دوگا و یا همان آش دوغ است، این غذا که در تمام قسمت‌ها و شهرهای آذربایجان طبخ می‌شود از ترکیب موادی چون گشنیز خرد شده، شوید، برنج، نخود و ماست تهیه می‌شود و همچنین گردشگران می‌توانند این غذای لذیذ را در روزهای سرد در تمامی رستوران‌های آذربایجان سفارش دهند و از تجربه طعم آن نهایت لذت را ببرند.

لونگی: غذای محلی جنوب آذربایجان که در دو نوع مختلف آماده و سرو می‌شود لونگی نام دارد. این غذا که از ترکیب سبزیجات معطر محلی، گردو، سیاه‌آلو، آلبالو، رب انار و مرغ یا ماهی تهیه می‌شود در اصل همان ماهی یا مرغ شکم‌پر است. برای طبخ لونگی ماهی اغلب از ماهی سفید استفاده می‌شود و اگر ماهی خاویار برای طبخ استفاده شود علاوه بر ترکیبات بالا از گردو خرد شده و پیاز نیز استفاده می‌شود و بر روی آتش به خوبی سرخ می‌شود. طبخ این ماهی در اعیاد به خصوص **عید نوروز** رایج است. علاوه بر تفاوت در شیوه پخت لونگی مرغ با ماهی سرو این دو نیز متفاوت است به گونه‌ای که در هنگام سرو لونگی

ماهی از نان و برش‌های لیمو ترش استفاده می‌شود در صورتی که در هنگام سرو لونگی مرغ از پلو و لیمو استفاده می‌شود .

پلو: یکی دیگر از غذاهای محلی و سنتی آذربایجان که آن را می‌توان در ۴۰ نوع آماده و تهیه کرد پلو نام دارد ، پلو آذربایجان که به دلیل استفاده از آجیل در تهیه آن به آجیل پلو نیز معروف شده‌است از ترکیب موادی از قبیل گوشت، برنج، سبزیجات معطر تازه، میوه خشک شده، آجیل، چاشنی‌ها و ادویه‌های مخصوص تهیه می‌شود و البته گفتنی است که گوشت سرخ شده بر روی برنج قرار می‌گیرد و برنج آن نیز اغلب با زعفران و دارچین طعم دار می‌شود و همچنین لازم به ذکر است که به دلیل تعدد فراوان این غذا ممکن است شیوه‌ها و دستورهای پخت نیز متفاوت باشند. ضمناً این غذا بیشتر در مهمانی‌ها و مراسم‌های رسمی و مهم طبخ و آماده می‌شود .

دوشبازا: یکی از خوش طعم‌ترین و لذیذترین غذاهای آذربایجان دوشبازا نام دارد. این غذای سنتی خوش طعم و رنگ از ترکیب موادی چون خمیر نازک، گوشت خرد شده، پیاز، سبزی‌های تازه و معطر ، گوجه فرنگی، و ادویه‌های مختلف تهیه می‌شود و بعد از این که کوفته‌ها آماده شدند آن‌ها را درون خمیر می‌پیچند و آن‌ها را درون سوپ و یا آبگوشت می‌اندازند و به همراه سبزی و نان سرو می‌کنند .

تیکا کباب: تیکا کباب که به آن کباب شیشلیک نیز گفته میشود قطعات خرد شده گوشت بره است که در موادی چون پیاز ، سرکه ، گوجه فرنگی ، فلفل ، قارچ و رب انار مزه دار می‌شود و بعد بر روی شعله‌های آتش کباب می‌شود و در هنگام سرو از فطیر و سبزی استفاده می‌شود .

لوله کباب: یکی دیگر از غذاهای مشترک بین ما ایرانی‌ها و مردم آذربایجان لوله کباب است ، این کباب که در واقع همان کباب کوبیده می‌باشد یکی از غذاهای پر طرفدار در بین مردم بومی و گردشگران ایرانی است که از ترکیب موادی نظیر گوشت چرخ کرده ، سبزیجات معطر و تازه و ادویه و چاشنی‌های مخصوص تهیه می‌شود.

قطاب: اسمی آشنا در بین ما ایرانی‌ها که در بین مردم آذربایجان نیز شناخته شده است قطاب نام دارد و البته ناگفته نماند که دستور پخت قطاب ایرانی با آذری کاملاً متفاوت است به گونه‌ای که ما از قطاب به عنوان شیرینی استفاده می‌کنیم و مردم آذربایجان از آن به عنوان غذا بهره می‌برند این غذا که از ترکیب موادی نظیر آرد ، نمک ، آب ، تخم مرغ ، گوشت ، سبزی ، پنیر ، کدو ، قارچ آماده می‌شود در اصل نوعی از پیراشکی است که توانسته در بین مردم و گردشگران بسیار محبوب شود و ضمناً در هنگام سرو این غذا از دوغ و سبزی استفاده می‌شود .

بالیق: یکی دیگر از غذاهای دریایی کشور آذربایجان بالیق نام دارد، در اصل بالیق نوعی از ماهی است که با سس مخصوص مزه دار می شود و بعد بر روی شعله های آتش به آرامی کباب می شود. این غذا در گذشته با ماهی خاویار تهیه می شده است اما امروزه با هر نوع ماهی دیگر که از دریای خزر صید می شود تهیه و طبخ می شود.

کوفته آرزومان: یکی دیگر از غذاهای خوش طعم که تقریباً تمامی ایرانی ها با آن آشنایی دارند کوفته آرزومان است، این غذا که از ترکیب موادی چون گوشت بره، تخم مرغ و کره آماده می شود در واقع همان کوفته ما ایرانی ها است که معولا با نان و سبزی سرو می شود.

• شناسایی اقدامات، روشها و ظرفیت سازی در حوزه توسعه زیرساخت های گردشگری

دولت آذربایجان توسعه صنعت گردشگری را در اولویت خود قرار داده است. امکانات رفاهی متعددی برای توریست ها در مناطق مختلف این کشور در نظر گرفته شده است و جاذبه های تاریخی و فرهنگی نیز در حال بازسازی یا ساخت هستند. دولت آذربایجان در واقع به گردشگری به عنوان راهکاری برای کاهش بیکاری نگاه می کند و این صنعت همچنین تاثیر مثبتی روی توسعه بخش های دیگر دارد.

از یازده منطقه آب و هوایی در جهان، ۹ مورد از آن ها در جمهوری آذربایجان یافت می شود. کارآفرینی در این کشور در حال رشد است و همین امر توسعه صنعت گردشگری را روی ریل درست قرار داده است.^۱

یکی از عوامل توسعه گردشگری آذربایجان، اهمیت آن به این بخش اقتصادی است. این کشور مانند سایر کشورهای اروپایی توجه خاصی به بخش گردشگری دارد. یکی از نشانه های این امر می توان نامگذاری سال ۲۰۱۱ به نام سال گردشگری دانست. دولت آذربایجان با این اقدام توانست توجه بیشتری را به اهمیت گردشگری و نقش آن در اقتصاد کشور جلب کند.

این کشور به دلیل وسعت کم از نظر جاذبه های طبیعی و فرهنگی گردشگری ضعف دارد. تعداد آثار باستانی و چشم اندازهای طبیعی این کشور نسبت به کشورهای بزرگ تر محدود است و با این حال توانسته است با تامین امنیت گردشگران، بهبود شرایط پزشکی و سلامتی، تامین زیرساخت های فناوری اطلاعات موقعیت خود را در بازار گردشگری تثبیت کند. البته یکی از مهمترین مزایای آذربایجان، ارزان بودن آن است. این کشور توانسته است با مطرح کردن خود به عنوان مقصدی مقرون به صرفه برای گردشگران کشورهای ثروتمند، تعداد بیشتری از آن ها را جذب کند.

¹ - <https://www.kojaro.com>

از دیگر اقدامات مهم آذربایجان در جذب گردشگران، ساخت ناحیه توریستی «جزایر خزر» در جنوب باکو است. یک شرکت ساختمانی در جمهوری آذربایجان قصد دارد در پروژه‌ای ضمن ایجاد چند جزیره مصنوعی در دریای خزر بلندترین برج جهان را نیز در سواحل آن بنا کند. این برج ۲۷ درصد بلندتر از برج خلیفه دبی خواهد بود. برج خلیفه دبی با ۸۲۸ متر ارتفاع هم اکنون بلندترین برج جهان است.

برج آذربایجان هزار و ۵۰ متر ارتفاع خواهد داشت و این در حالی است که در طرح ابتدایی ۵۶۰ متر ارتفاع برای آن در نظر گرفته شده بود. این پروژه شامل ۴۱ جزیره مصنوعی به وسعت ۲۵ کیلومتر خواهد بود. این طرح، شامل تمامی زیرساخت‌ها و ساختمان‌های دیگری که یک شهر دارد، هم می‌شود. طبق برنامه‌ریزی‌ها قرار است که ۱ میلیون نفر در آن ساکن شوند، گردشگران بسیاری را جذب کند و بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۵۰ افتتاح شود.^۱

همچنین عواید حاصل از صنعت گردشگری طی سال‌های اخیر فرصت را برای توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل در این کشور فراهم ساخته است. در تازه‌ترین اقدام، میلیون‌ها نفر بر ظرفیت سالانه پذیرش مسافر در فرودگاه بین‌المللی حیدر علی اف واقع در باکو افزوده شده‌است همچنین مسوولان گردشگری جمهوری آذربایجان به دنبال برندسازی از توریسم «قفقاز» و نیز سرمایه‌گذاری و توسعه توریسم بر بستر جاده ابریشم هستند.^۲

• برنامه‌های موجود کشور برای گردشگری ورودی به عنوان مبلغان و سفیران گردشگری^۳

یکی از برجسته‌ترین اقدامات دولت آذربایجان، حمایت مالی از تیم اتلتیکو مادرید در سال ۲۰۱۳ بود. اتلتیکو مادرید که در آن زمان یکی از معتبرترین تیم‌های اروپا محسوب می‌شد و تا فینال لیگ قهرمانان اروپا پیش رفته بود، لباس‌هایی که روی آن نوشته شده بود: «آذربایجان، سرزمین آتش» را بر تن کرد. احتمالاً چنین اقدامی برای اولین بار در دنیای فوتبال اتفاق می‌افتاد که کشوری برای تبلیغ برند خود اسپانسر یک تیم شود. هر چند این کار موافقان و مخالفان بسیاری داشت و در فضای مجازی مادرید و آذربایجان هم نمود بسیاری پیدا کرد، اما از اهمیت آن نمی‌توان چشم‌پوشی کرد.

• برنامه‌های فرهنگ سازی ملی و عمومی در حوزه گردشگری

¹ - <https://aftabnews.ir/fa/news>

² - <http://www.ireconomy.ir>

³ .Ibid

این کشور طی سال‌های گذشته با سازمان‌های بین‌المللی گردشگری همکاری‌های زیادی داشته و از نظرات آنها در طراحی استراتژی‌ها و برنامه‌های گردشگری خود استفاده کرده‌است. به همین منظور کنفرانس‌ها و همایش‌های بسیاری هم در زمینه گردشگری در آذربایجان و طی چند سال اخیر برگزار شده‌است. این رویدادها ضمن آنکه به نوبه خود توانسته تعدادی گردشگر خارجی به جمهوری آذربایجان بیاورد، موجب شکوفایی گردشگری این کشور هم شده است.^۱

• موضوع خواهر خواندگی شهرهای گردشگری دو کشور با محوریت گسترش روابط و مناسبات گردشگری

خواهرخواندگی قراردادی بین دو کشور مختلف بوده و معمولاً این پیوند بین کشورهایی انجام می‌شود که زمینه‌های مشترکی با یکدیگر داشته باشند و این زمینه‌ها می‌تواند در زمینه‌های تاریخی، فرهنگی، آداب و رسوم و اقتصادی باشد.

آذربایجان، تبریزی دارد که همچون عتیقه‌ای ارزشمند در این منطقه کوهستانی قرار گرفته است. این شهر تاریخی ۱۶ خواهرخوانده در دنیا دارد که پیمانی با هم بسته‌اند که روابطی دوستانه با یکدیگر داشته باشند و در بعضی از زمینه‌ها همچون دو خواهر به کمک یکدیگر بیایند. بعد از این تعهد گردشگران بسیاری برای دیدن جاذبه‌های گردشگری تبریز به ایران آمدند که موجب رونق گردشگری در این منطقه شد. یکی از خواهر خوانده‌های تبریز، شهر باکو در کشور آذربایجان می‌باشد.^۲

شهر آستارای ایران نیز با آستارای آذربایجان پیوند خواهر خواندگی دارد.

همچنین خواهر خواندگی شهرهای آستارای ایران و گنجه جمهوری آذربایجان با هدف ایجاد مناسبات فرهنگی اجتماعی پیشنهاد شده است و بعد از پیگیری و موافقت وزارت امور خارجه محقق خواهد شد.^۳

• امکان سنجی جهت برگزاری هفته فرهنگی دو کشور

برگزاری هفته فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در جمهوری آذربایجان فرصتی مناسب برای بررسی راهکارهای توسعه روابط و همکاری‌های فرهنگی و هنری دو کشور است.

1 - <https://donya-e-eqtasad.com>

2 - <https://www.homsa.net>

3 - <https://www.irna.ir>

به همین منظور هفته فرهنگی ایران در جمهوری آذربایجان با حضور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی ششم تا دهم تیرماه سال ۹۷ در دو شهر باکو و گنجه برگزار گردید.

سال ۹۶ نیز شهرهای تهران، اصفهان و اردبیل میزبان هفته فرهنگی جمهوری آذربایجان و «ابوالفضل قارایف» وزیر فرهنگ و گردشگری این کشور بود.^۱

• سایت‌های میراث فرهنگی ملموس Tangible و ناملموس Intangible ثبت شده و موجود در فهرست میراث جهانی یونسکو (WHS) ^۲

میراث جهانی یونسکو در جمهوری آذربایجان شامل ۳ اثر فرهنگی در جمهوری آذربایجان می‌باشد. جمهوری آذربایجان ۱۶ دسامبر ۱۹۹۳ به این کنوانسیون پیوست و تا سال ۲۰۲۰ افزون بر ۳ مکان ثبت شده، ۱۰ سایت نیز از این کشور در فهرست آزمایشی قرار گرفته‌است.

آثار ثبت شده جمهوری آذربایجان در یونسکو	تاریخ و شماره ثبت
ایچری شهر، قلعه دختر و مجموعه کاخ شیروانشاهان	سال ۲۰۰۰- شماره ۹۵۸
مجموعه فرهنگی تاریخی فضای باز و چشم اندازهای هنری سنگ نوشته های صخره ای قوبوستان	سال ۲۰۰۷- شماره ۱۰۷۶
مرکز تاریخی شهر شکی آذربایجان و قصر خان	سال ۲۰۱۹- شماره ۱۵۴۹
آثار تاریخی آذربایجان در فهرست آزمایشی میراث جهانی یونسکو	
کوه‌های اطراف شهر باکو	سال ۱۹۹۸- شماره ۱۱۷۷
ذخیره گاه گیاهی و جانوری مربوط به دوره چهارم منطقه بینه قدی	سال ۱۹۹۸- شماره ۱۱۷۵
گل فشان های لوک-باتان	سال ۱۹۹۸- شماره ۱۱۷۶
آتشگاه سوراخانی در باکو	سال ۱۹۹۸- شماره ۱۱۷۲
مقبره شهر نخجوان	سال ۱۹۹۸- شماره ۱۷۷۳
مجموعه تاریخی و معماری شهر اردوباد	سال ۲۰۰۱- شماره ۱۵۷۵
مجموعه تاریخی و معماری شهر شوشا	سال ۲۰۰۱- شماره ۱۵۷۴
سازه های حفاظت شده سواحل دریای خزر خینالیق	سال ۲۰۰۱- شماره ۱۵۷۳ سال ۲۰۲۰- شماره ۶۴۸۰
جنگل های هیرکانی	سال ۲۰۲۰- شماره ۶۴۹۰
آثار معنوی و غیرمادی آذربایجان در فهرست یونسکو	

¹ - <https://www.ibna.ir>

² - <https://fa.wikipedia.org/wiki>

سال ۲۰۰۸-شماره ۳۹	موغام یا موسیقی مقامی آذربایجان
سال ۲۰۰۹-شماره ۲۵۳	موسیقی مردمی اوزان آذربایجان (هنر عاشیق)
سال ۲۰۰۹-شماره ۲۸۲	عید نوروز
سال ۲۰۱۰-شماره ۳۸۹	هنر سنتی قالیبافی آذربایجان
سال ۲۰۱۲-شماره ۶۷۱	تار و هنرهای نوازندگی آن
سال ۲۰۱۳-شماره ۹۰۵	بازی سنتی چوگان روی اسب قراباغ در جمهوری آذربایجان
سال ۲۰۱۴-شماره ۶۶۹	هنر و صنایع دستی رو سری های ابریشمی آذربایجان (کل ایاغی)
سال ۲۰۱۵-شماره ۶۷۵	هنر مسگری لاهیج
سال ۲۰۱۶-شماره ۱	فرهنگ تهیه و توزیع نان نازک: لواش، کاتریم، یوپکا، یوفکا
آثار نامزد شده ذخیره (در دست بررسی)	
سال ۲۰۱۳	ساخت و اجرای ساز موسیقی بادی بالابان
سال ۲۰۱۲	محیط فرهنگی روستای نیچ قبله
سال ۲۰۱۲	محیط فرهنگی شهرک قیرمزی قصبه قوبا
سال ۲۰۲۱	فرهنگ چای. بعنوان نمادی از هویت، مهمان نوازی و تعامل اجتماعی
سال ۲۰۲۱	کشتی باستانی، ورزش های زورخانه ای سنتی
سال ۲۰۲۱	حکایت های ملا نصرالدین

• آیین‌ها، جشن‌ها، مناسک ملی و مذهبی، کارناوال‌ها و جشنواره‌ها، روز ملی و استقلال کشور

جمهوری آذربایجان جشن‌های متعددی دارد که یکی از مهمترین و بزرگترین آنها جشن نوروز است. مردم جمهوری آذربایجان علاقه خاصی به برگزاری جشن‌ها و پایکوبی دارند، از اینرو جشن های باشکوهی برگزار میکنند:

- ✓ جشن میلادی ۱ الی ۲ ژانویه
- ✓ جشن پیروزی ۹ می
- ✓ روز جمهوری ۲۸ می
- ✓ روز نجات ملی جمهوری آذربایجان مردم ۱۵ ژوئن
- ✓ روز نیروهای نظامی جمهوری آذربایجان ۲۶ ژوئن
- ✓ روز حاکمیت دولت (جشن روز استقلال) (۱۸ اکتبر): جشن روز استقلال مربوط به جدایی آذربایجان از اتحادیه جواهر شوروی است. طبق همه پرسی انجام شده، در تاریخ ۱۸ اکتبر ۱۹۹۱ کشور آذربایجان، کشوری مستقل شد و جمهوری دموکراتیک آذربایجان تشکیل شد. در روز

استقلال مردم آذربایجان کارناوال‌های جشن و شادی برگزار میکنند و استقلال جمهوری آذربایجان را جشن میگیرند.

✓ روز قانون اساسی ۱۲ نوامبر

✓ روز ملی تولد دوباره ۱۷ نوامبر

✓ روز همبستگی جهانی آذربایجانی‌ها ۳۱ دسامبر

✓ نوروز - بایرام (۹روز): مراسم جشن نوروز در سراسر کشور آذربایجان برگزار می‌شود. در باکو نیز در محله شهر قدیمی باکو مراسم باشکوهی به همراه موسیقی‌های شاد آذری برگزار می‌شود. در این جشن، گردشگران می‌توانند از صنایع دستی و غذاهای سنتی آذربایجان که در طی مراسم سرو می‌شود بازدید کنند و یا حتی سوغاتی تهیه کنند.

✓ عید قربان (۲روز): مانند دیگر کشورهای اسلامی که اعیاد مذهبی را جشن میگیرند، مردم آذربایجان نیز این دو عید بزرگ مسلمانان را جشن میگیرند. در عید قربان طبق رسم دیرینه گوسفند قربانی میکنند و غذاهای سنتی طبخ میکنند و مهمانی میگیرند.

✓ عید فطر (۲روز): در ماه مبارک رمضان، اکثر رستوران‌ها منوی مخصوص افطار دارند و بعد از سی روز روزه داری، در سراسر کشور آذربایجان، تعطیلات عید فطر را با شادی و خوشی میگذارند.^۱

• فستیوال‌های متنوع و جذاب آذربایجان

فستیوال بین‌المللی موسیقی

گردشگران در آذربایجان می‌توانند از مشاهده انواع متعددی از جشن‌های موسیقی نظیر فستیوال بین‌المللی موسیقی جاز، فستیوال بین‌المللی موسیقی مقام و فستیوال بین‌المللی موسیقی راه ابریشم بسیار لذت ببرند.

فستیوال بین‌المللی موسیقی جاز:

هر ساله به دلیل پیوند موسیقی آذربایجان با موسیقی آمریکا یک جشن بسیار بزرگ و زیبا که نوازندگان معروف ساکسیفون آن را سازماندهی و مدیریت می‌کنند در آذربایجان به اسم فستیوال جاز برگزار می‌شود. نکته جالب این است که این پیوند موسیقی آذری با موسیقی جاز سبب به وجود آمدن سبک جدیدی از موسیقی جاز شد که همگان این نوع سبک موسیقی را مختص کشور آذربایجان می‌دانند، این فستیوال هیجان انگیز که از مهم‌ترین فستیوال‌های آذربایجان می‌باشد در اکتبر هر سال در باکو برگزار می‌شود و همچنین این موسیقی که از سال‌های ممنوعیت دولت شوروی برای جاز در سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰

¹ -<https://lerik.net>

توانسته جای خود را در بین مردم آذربایجان و فرهنگ آنان باز کند سبب شده تا این کشور در روزهای ماه اکتبر غرق در موسیقی و اجراهای زنده موزیسین‌های مطرح از ۱۲ کشور نظیر کشور روسیه، ایتالیا، ایالات متحده آمریکا، آلمان، کانادا، پرتغال، اسرائیل، گرجستان و بسیاری دیگر از کشورها شود.

فستیوال بین‌المللی موسیقی مقام:

این فستیوال که با هدف آشنا ساختن کشورها با موسیقی معاصر آذربایجان و همچنین معرفی جایگاه واقعی این موسیقی به مردم دنیا می‌باشد برای اولین بار در ۲۰ مارچ ۲۰۰۹ میلادی در شهر زیبای باکو توسط بنیاد حیدر علی اف برگزار شد و از آن زمان به بعد مردم آذربایجان شاهد برگزاری هر ساله این فستیوال هستند.

فستیوال بین‌المللی موسیقی راه ابریشم:

این فستیوال از سال ۲۰۱۰ تا الان ۸ بار در شهر شکی با حضور نوازندگان معروف آذری و همچنین نوازندگان مشهور ۸ کشور دیگر از قبیل کره جنوبی، نروژ، ایران، ترکیه، لهستان، هند، گرجستان و اکراین برگزار می‌شود و همچنین لازم به ذکر است که این فستیوال که توسط اتحادیه نوازندگان آذربایجان و هیئت اجرایی شهر شکی با پشتیبانی سازمان وزارت فرهنگ و گردشگری در ژوئن هر سال برگزار می‌شود.

فستیوال غذا

یکی دیگر از جشن‌های باشکوه و جذاب کشور آذربایجان جشنواره غذا است، این جشن که در شهر باکو در کنار زیبا ترین جاذبه گردشگری این شهر یعنی برج دختر آذربایجان برگزار می‌شود، هر سال در ۲۳ نوامبر شروع و تا ۲۶ همان ماه ادامه دارد و نکته جالب توجه در این جشن این است که افراد در هر ۱۰۰ متر می‌توانند شاهد ۳۰ ظرف غذای محلی آذری باشند و همچنین علاوه بر این که می‌توانند به طور رایگان از تجربه طعم غذاهای محلی و سنتی آذربایجان لذت ببرند، می‌توانند از برنامه‌های سرگرم کننده این جشن مانند اجرای زنده خوانندگان معروف نیز بهره ببرند. ضمناً این جشنواره در هر ۴ روز از ۱۱ صبح آغاز می‌شود.

فستیوال انار گوچی

یکی از فستیوال‌های جذابی که هر سال در شهر گوچی آذربایجان برگزار می‌شود فستیوال انار نام دارد. هدف از برگزاری این جشن آشنا ساختن مردم دنیا با غذاها و آشپزی آذربایجان به خصوص غذاهای درست

شده با انار می باشد از این رو گردشگران می توانند در این فستیوال علاوه بر مشاهده و تجربه طعم غذاها و محصولات درست شده با انار باشند، می توانند از موسیقی محلی همراه با رقص آذری، تئاتر، سخنرانی و هدای جوایز نیز لذت ببرند و ضمناً مسافران در این جشنواره که هر ساله در ماه اکتبر برگزار می شود می توانند شاهد مسابقه جذاب انار خوری نیز باشند^۱.

• مشاهیر و مفاخر فرهنگی، ملی و مذهبی کشور هدف^۲

آذربایجان کشوری است با فرهنگ بسیار قدیمی و غنی که حقایق و مستندات تاریخی نوشتاری و شفاهی آن در بسیاری از منابع قابل وثوق مکتوب است.

قبایل اوغوز، که در گذشته‌های بسیار دور بعد از کوچ تاریخی‌شان در این سرزمین سکنی گزیدند، از فرهنگ و آداب و رسوم بسیار قوی برخوردار بودند. این اتراق در طی چندین قرن منجر به تلفیق فرهنگ‌ها گردید و در آثار حماسی برجسته‌ای مانند "کتاب-ده-ده-قورقود"، "اوغوز نامه" و "کورو اوغلو" انعکاس پیدا کرد.

آذربایجان اندیشمندان، شاعران، معماران، موسیقیدانان و هنرمندان بسیاری را به جهانیان هدیه داده است. زرتشت پیغمبر مهر و مودت، در این سرزمین متولد شده است. مردم آذربایجان مفتخر به تاریخ، تمدن، فرهنگ، غنای ادبیات، هنر و موسیقی خود می باشند.

شایان ذکر است که پایه های اساسی جایزه نوبل جهانی در باکو بنیان نهاده شده است. تصادفی نیست که هم اکنون در غنی‌ترین موزه‌های جهان می‌توان نمونه‌های بسیار زیبایی از آثار هنری ملت آذربایجان را مشاهده کرد.

با نگاه کوتاه به مجموعه موزه‌هایی از جمله ویکتوریا و آلبرت در لندن، موزه لوور در پاریس، متروپولیتن واشنگتن، وین، رم، برلین، استانبول، تهران و قاهره می‌توان نمونه‌هایی از آثار ارزشمند تاریخی و باستانی هنرمندانی از نخجوان، گنجه، قازاخ، قوبا، باکو، شکی، شماخی و قره باغ مشاهده کرد. این کشور خاستگاه بسیاری از شخصیت‌های معروف نیز می‌باشد که کارنامه درخشانی از کارهای علمی، ادبی و هنری آنها به غنای فرهنگی این کشور افزوده است.

✓ شعرای آذربایجان :

¹ -www.masirsabz.net

² - http://www.uldutztourism.com

۱- **عماد الدین نسیمی** : بنا به نوشته بسیاری از مورخین و نویسندگان عمادالدین نسیمی در آذربایجان متولد شده است، لیکن بنا به شرایط سیاسی آذربایجان و تنگنا قرار گرفتن این اندیشمند به دنبال سرنوشت غم انگیز خود راهی دیاری غربت شد و به حلب مهاجرت نمود. از وی مجموعه اشعاری به زبان مادری خود یعنی آذربایجانی باقی مانده همچنین سروده هایی به زبان فارسی و عربی هم دارد.

عمادالدین نسیمی همچنین در رشته های فلسفه، نجوم، منطق، ریاضیات و علوم طبیعی تحصیل کرده است. از او بیش از ده هزار بیت در موضوعات مختلف علمی باقی مانده است. نسیمی در سال ۱۴۱۷ در حلب سوریه به دلیل دگر اندیشی اش در دین از طرف فقهای دینی آن دوره به اعدام محکوم شد و در آنجا به خاک سپرده شد.

۲- **میرزا علی اکبر صابر**: زبان اندوه مردم و بنیانگذاران ادبیات انقلاب دموکراتیک شرق

۳- **بختیار وهاب زاده**: بنیانگذار ایدئولوژی آذربایجان

✓ موسیقی دانان

۱- **اوزیر حاجی بیلی (اورئیر حاجی بی اف)**: وی از نبوغ آهنگسازان آذربایجان و بنیانگذار اپرای ملی و نمایشنامه نویس این دیار از جایگاه ویژه ای در تاریخ فرهنگی - ادبی این کشور برخوردار است.

۲- **بولبول** : چهره ماندگار آذربایجان، خدمات بسیار ارزنده بولبول در توسعه فرهنگ و هنر آذربایجان فراموش نشدنی و میراث هنری وی همیشه در قلب آذربایجانی ها ماندگار و الگویی برای نسل های این سرزمین می باشد.

بولبول اصل نام وی مرتضی فرزند مشهدی محمدوف خواننده اپرای آذربایجانی، پژوهشگر موسیقی فولکلور، بنیانگذار هنر موسیقی آوازی این سرزمین و هنرمند خلق اتحاد جماهیر شوروی و برنده جایزه استالین می باشد.

۳- **موسلوم ماقامایف**: آهنگساز، رهبر ارکستر آذربایجانی، مدرس موسیقی، از بنیانگذاران موسیقی کلاسیک آذربایجان و از اولین نویسندگان اپراهای سبک اروپایی در موسیقی آذربایجانی می باشد. فیلامونی موسیقی آذربایجان در باکو به نام این آهنگساز مشهور آذربایجانی نام گذاری شده است.

✓ نویسندگان آذربایجان

۱- **حسن زیگ زردابی "مشعل معرفت"** : یکی از برجسته ترین متفکران و شخصیت های ملی و مشاهیر آذربایجان می باشد که در تاریخ روشنگری این دیار و تجدید حیات فکری و علمی آذربایجان سهم بی

نظیری داشته و آثار ماندگاری را از خود بر جای گذاشته است. نام این بزرگمرد آذربایجان در تاریخ روزنامه نگاری، روشنگری، احیای حیات معنوی و رشد اندیشه های مردم ارتباط ناگسستنی دارد.

۲- **جعفر جبارلی** : جعفر فرزند غفار جبارلی نمایشنامه نویس، شاعر، نثر نویس، منتقد تئاتر، منتقد فیلم، مترجم، فیلمنامه نویس، روزنامه نگار، هنرپیشه، کارگردان شهیر آذربایجان و دارای نشان افتخار بعنوان نویسنده خلق اتحاد جماهیر شوروی در نیمه اول قرن بیستم می باشد.

✓ سیاستمداران آذربایجان

۱- حیدر علی اف

۳- محمد امین رسول زاده

۴- نریمان نریمانوف

• شهرها و روستاهای جهانی و ملی صنایع دستی کشور هدف

تقریباً هر شهر آذربایجان را می توان شهر صنعتگران نامید. در گذشته ، هر شهر مرکزی برای صنعتگران و استادان بود ، بافندگان، جواهرفروشان، آهنگران، منبت کاران، مغازه هایی را برای خود راه اندازی کرده و صنایع دستی خود را توسعه می دادند. آذربایجان در موقعیتی عالی برای صنعتگران قرار داشت و مسافران و بازرگانانی را از نقاط دور و نزدیک گرد هم آورده بود.

صنعتگران آذربایجان (درست در جاده ابریشم، بین روسیه و ایران) می توانند تکنیک های جدیدی را از همسایگان خود بیاموزند و با مواد جدید تجارت کنند.

با وجود اینکه صنعتگران حرفه ای، صنایع دستی آذربایجان را به ارتفاعات جدید رساندند، بسیاری از محصولات در اصل در خانه ساخته می شدند. طرح های فرش، الگوهای گلدوزی و تکنیک های فلزکاری ابتدا در خانه آموخته شد. مناطق مختلف الگوها و سبک های خاص خود را ایجاد کردند که سپس به نسل ها منتقل شد. دختران غالباً طرز تهیه فرش و سایر منسوجات را از مادران خود می آموختند و از سنین جوانی شروع به ساخت وسایل برای خانه های جدید خود می کردند. فرشها و منسوجات آذربایجان سرشار از تاریخ و فرهنگ زیادی است به طوری که توسط یونسکو به عنوان شاهکار میراث ناملموس معرفی شده است.

اگرچه بسیاری از سنت های صنایع دستی آذربایجان در دوران اتحاد جماهیر شوروی از بین رفتند، اما امروزه تلاش ها برای احیای مجدد آنها می باشد. بعنوان مثال در مکانهایی مانند کارگاه فرش قبا، تکنیک هایی را

که برای ساخت فرش‌های سنتی استفاده می‌شود، به علاوه طرح‌هایی که قرن‌ها پیش از بین رفته، احیا می‌نماید.

لاهیج نیز بار دیگر با چکش کار استادان این هنر جان تازه‌ای گرفته و مس را به عنوان سوغات این سرزمین به گردشگران عرضه می‌نماید. مغازه‌های سوغات فروشی در سراسر کشور مملو از صنایع دستی آذربایجانی است.

• جاذبه‌های گردشگری آذربایجان^۱

آذربایجان، یک کشور اسلامی در جمهوری سابق شوروی در کنار دریای خزر است. این کشور منبع غنی نفت است. آذربایجان در طول تاریخ این کشور یکی از بهترین مسیرها برای عبور از شرق به غرب بوده است. این کشور جزوی از امپراطوری‌های مختلف همچون روسیه، عثمانی و ایران بوده و در سال ۱۹۹۱ میلادی پس از فروپاشی شوروی، به یک جمهوری مستقل تبدیل شده است.

این کشور سرسبز جاذبیت‌های بسیاری دارد و بیشترین جاذبه‌های آن در پایتخت آن یعنی باکو جمع شده‌اند.

✓ بَش بَرماک داغی (beshbarmaq dag)

"بش بارماک داغی" به معنای «کوه پنج انگشت» یکی از جاذبه‌های طبیعی آذربایجان است و حدود ۵۲۰ متر بالاتر از سطح دریا واقع شده است. این کوه یکی از مکان‌های مقدس آذربایجان نیز هست و برای آذربایجانی‌ها ارزش بسیاری دارد.

✓ ایچری شِهَر (içeri seher)

شهر ایچری در واقع شهر باستانی باکو است که با دیواری محصور شده است. این بافت قدیمی را با نام «ارگ باکو» نیز می‌شناسند. این شهر در دوران پارینه سنگی ساخته شده است. خیابان‌های باریک، کاخ‌های قدیمی و مسجدهای گوناگون با معماری‌های زیبا و جذاب از جمله دیدنی‌های ایچری شهر هستند. ارگ باکو در سال ۲۰۰۰ میلادی در فهرست جهانی یونسکو ثبت شد.

ایچری شهر دو کاروان سرا، ۳ چشمه آب و ۲۳ محله دارد و مشهورترین جاذبه آن قلعه دختر است.

✓ لاهیج (lahic)

لاهیج یکی از روستاهای باکو است و در دامنه‌های جنوبی قفقاز واقع شده است. این روستا با کمتر از یکهزار نفر جمعیت، گویش فارسی - تاتی دارند و بیشترین شهرت آن برای صنایع مسی زیبای آن است.

¹ - www.beytoote.com/iran/pastime/azerbaijan2-travel-guide.html

قالی‌های این روستا نیز شهرت بسیاری دارند. معماری فوق‌العاده بازار این روستا، مناظر طبیعی خیره‌کننده و چشم‌انداز کوهستان لحظه‌هایی مملو از آرامش را برای گردشگران رقم می‌زنند.

✓ قلعه دختر (maiden's tower)

برای رسیدن به بالای برج دختر باید پله‌های مارپیچ را طی کرد تا از بالای آن نمای ۳۶۰ درجه از شهر را مشاهده نمود. این قلعه که به زبان ترکی «قیز قلہ‌سی» گفته می‌شود، ۲۹٫۵ متر طول، ۱۶ متر عرض و ۶ طبقه دارد. جالب است که در گذشته این قلعه نیایشگاه آناهیتا و زرتشتی‌ها بوده است. این برج جزو میراث جهانی یونسکو است.

✓ قوباستان (qobustan)

قوباستان کوه آتشفشانی عجیبی است که می‌توان انواع حجاری‌های روی سنگ و برنز را روی آنها مشاهده کرد. این کوه نیز از دیگر جاذبه‌های شهر باکو است.

✓ شکی (sheki)

شهر شکی یکی از زیباترین مناطق آذربایجان است که در دل کوه واقع شده است. این شهر مملو از مساجد و کاروانسراهای زیبا است که همه به قرن ۱۸ میلادی تعلق دارند. این شهر حدود ۶۳ هزار نفر جمعیت دارد و شمال غربی باکو واقع شده است.

• نمایشگاه‌های برگزار شده در حوزه محصولات گردشگری^۱

با توجه به اجرای سیاست‌های توسعه محور در جمهوری آذربایجان، همه ساله نمایشگاه‌های مختلفی در مرکز بین‌المللی نمایشگاه‌های باکو برگزار می‌شود. این نمایشگاه‌ها فرصت مناسبی برای مشارکت فعالانه تاجران، صنعتگران و گردشگران ایرانی است تا بتوانند کسب و کار خود را بهبود ببخشند و از این طریق به توسعه صنعت، تجارت و گردشگری کمک کنند.

نمایشگاه‌های بین‌المللی باکو در سال ۲۰۲۰

✓ نمایشگاه بین‌المللی گردشگری باکو (AITF)

تاریخ برگزاری: ۸ تا ۱۰ آوریل ۲۰۲۱ (۱۹ تا ۲۱ فروردین ۱۴۰۰)

دوره: نوزدهم

محل برگزاری: باکو، نمایشگاه بین‌المللی

¹ - <http://www.ulduztourism.com/fa/aze-expo/baku-international-exhibition.html>

معرفی: این نمایشگاه که مهمترین رویداد سالیانه گردشگری در کشور آذربایجان است فرصت مناسبی را برای فعالان گردشگری در کشور جمهوری آذربایجان و دیگر کشورهای منطقه قرار می‌دهد تا به عرضه محصولات و توانایی‌های خود بپردازند.

✓ نمایشگاه بین‌المللی راه و زیرساخت‌های عمومی (Traffic & Road)

تاریخ برگزاری: ۲۸ تا ۳۰ آوریل ۲۰۲۱ (۸ تا ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۰)

دوره: دهم

محل برگزاری: باکو، نمایشگاه بین‌المللی

معرفی: نمایشگاه راه و زیرساخت‌های عمومی باکو یکی از مهمترین نمایشگاه‌های تخصصی در منطقه است. این نمایشگاه به علت مورد توجه قرار دادن زیرساخت‌های عمومی و روندهای توسعه در این صنعت بسیار مورد اقبال و توجه متخصصان حوزه حمل و نقل است.

✓ نمایشگاه بین‌المللی حمل و نقل خزر (Transcaspian)

تاریخ برگزاری: ۲۲ تا ۲۴ ژوئن ۲۰۲۱ (۱ تا ۳ تیر ۱۴۰۰)

دوره: نوزدهم

محل برگزاری: باکو، نمایشگاه بین‌المللی

معرفی: در این نمایشگاه شرکت‌های مرتبط با انواع بخش‌های حمل و نقل یعنی زمینی، هوایی، و دریایی به ارائه محصولات و دستاوردهای خود می‌پردازند. این نمایشگاه هم‌چنین فرصتی را برای فعالان این حوزه فراهم می‌کند تا در جهت گسترش تکنولوژی و فن‌آوری‌های توسعه‌محور از تجربیات شرکت‌های دیگر بهره‌مند شوند و قراردادهای همکاری امضا نمایند.

✓ نمایشگاه بین‌المللی محصولات کشاورزی (Caspian Agro)

تاریخ برگزاری: ۱۰ تا ۱۲ ژوئن ۲۰۲۱ (۲۰ تا ۲۲ خرداد ۱۴۰۰)

دوره: چهاردهم

محل برگزاری: باکو، نمایشگاه بین‌المللی

معرفی: این نمایشگاه فرصت مناسبی است برای تولیدکنندگان محصولات کشاورزی تا تولیدات خود را به نمایش بگذارند. علاوه بر این فرصتی است برای ترویج کشاورزی پایدار، اجرای فناوری‌های پیشرفته در مجتمع‌های کشاورزی، و بهبود روابط تجاری بین کشاورزان محلی و خارجی.

✓ نمایشگاه هتل داری و تجهیزات هتل و رستوران (HOREX)

تاریخ برگزاری: ۱۰ تا ۱۲ ژوئن ۲۰۲۱ (۲۰ تا ۲۲ خرداد ۱۴۰۰)

دوره: چهاردهم

محل برگزاری: باکو، نمایشگاه بین‌المللی

معرفی: در این نمایشگاه تمام موضوعات مرتبط با هتل‌داری، رستوران‌داری، و فروشگاه‌های بزرگ و صنایع جنبی آن مورد توجه قرار گرفته و آخرین محصولات و دستاوردهای این حوزه ارائه می‌گردد.

✓ نمایشگاه بین‌المللی غذا و نوشیدنی (InterFood)

تاریخ برگزاری: ۱۰ تا ۱۲ ژوئن ۲۰۲۱ (۲۰ تا ۲۲ خرداد ۱۴۰۰)

دوره: ۲۶

محل برگزاری: باکو، نمایشگاه بین‌المللی

معرفی: این نمایشگاه فرصت مناسبی برای فعالان صنعت غذا است تا با آخرین محصولات و ماشین‌آلات این حوزه آشنا شوند و به تبادل تجاری با شرکت‌های مطرح در این حوزه بپردازند.

✓ نمایشگاه بین‌المللی چاپ و تبلیغات (AdPrint)

تاریخ برگزاری: ۱ تا ۲ اکتبر ۲۰۲۱ (۹ تا ۱۰ مهر ۱۴۰۰)

دوره: سوم

محل برگزاری: باکو، هتل بولیوارد

معرفی: در این نمایشگاه آخرین دستاوردهای صنعت تبلیغات به نمایش گذاشته می‌شود.

✓ نمایشگاه بین‌المللی هدایا و محصولات تبلیغاتی (PROMO FAIR&GIFT)

تاریخ برگزاری: ۱ تا ۲ اکتبر ۲۰۲۱ (۰۹ تا ۱۰ مهر ۱۴۰۰)

دوره: سوم

محل برگزاری: باکو، هتل بولیوارد

معرفی: نمایشگاه تبلیغات باکو طیف گسترده‌ای از کسب و کارهای مربوط به چاپ‌های تبلیغاتی، انواع هدایا، سوغاتی و محصولات تبلیغاتی را شامل می‌شود.

✓ نمایشگاه کار و اشتغال باکو (Career)

تاریخ برگزاری: اکتبر ۲۰۲۱ (مهر ۱۴۰۰)

دوره: چهاردهم

محل برگزاری: محل برگزاری: باکو، نمایشگاه بین‌المللی

معرفی: نمایشگاه کار و اشتغال، فرصت مناسبی است تا متقاضیان بازار کار با ظرفیت‌های شغلی و استخدامی جمهوری آذربایجان آشنا شوند.

✓ نمایشگاه بین‌المللی آموزش (Edu Expo)

تاریخ برگزاری: ۷ تا ۹ اکتبر ۲۰۲۱ (۱۵ تا ۱۷ مهر ۱۴۰۰)

دوره: چهاردهم

محل برگزاری: محل برگزاری: باکو، نمایشگاه بین‌المللی

معرفی: این نمایشگاه که به صورت سالانه برگزار می‌شود فرصت مناسبی برای آشنایی با آخرین دستاوردهای حوزه آموزش است و در جهت پیوند آموزش و اشتغال فعالیت می‌کند.

✓ نمایشگاه قایق و کشتی‌های بادبانی (Caspian Boat and Yacht Show)

این نمایشگاه در زمینه‌های قایق، قایق‌های بادبانی، ابزار و آلات دریانوردی، ورزش‌های آبی، تجهیزات آبی و بخش‌های مرتبط، فعالیت می‌کند.

هدف نمایشگاه: معرفی این ابزارها به کشورهای مختلف و همکاری شرکت‌های حاضر با بازدیدکنندگان.

فرصت‌های نمایشگاه برای ایرانیان

با توجه به ظرفیت‌های گردشگری آذربایجان برای گردشگران و فعالین این حوزه در ایران، نمایشگاه باکو فرصت مناسبی است تا ایرانیان بتوانند:

✓ با شرکت‌های کارگزار در حوزه شهر باکو و جمهوری آذربایجان آشنا شوند.

✓ درباره ظرفیت‌های گردشگری آذربایجان و برنامه‌های آینده این کشور در این حوزه اطلاعات بیشتری کسب کنند.

✓ با آژانس‌های مسافرتی کشورهای دیگر جهت همکاری بیشتر آشنا شوند.

✓ جاذبه‌های گردشگری ایران را به کشورهای دیگر معرفی کنند.

✓ زمینه‌های دیگر این حوزه همچون گردشگری سلامت را بیشتر مورد توجه قرار دهند.

✓ توانایی‌ها و برنامه‌های خود را به شرکت‌های دیگر معرفی کنند.

❖ ویژگی‌های تقاضای گردشگری کشور مبداء

• مناطق یا گروه‌های اصلی گردشگر فرست

گردشگران خروجی آذربایجان عمدتاً از شهر باکو پایتخت این کشور می‌باشند و لیکن در مورد گردشگری زیارتی به مقصد کشورمان از مناطق روستایی نیز متقاضی سفر به ایران می‌باشند. همچنین گردشگری تجاری و سلامت نیز از مناطق همجوار مانند نخجوان به ایران سفر می‌کنند.^۱

• مقصدهای مطلوب گردشگری برای ساکنان کشور

آمار نشان می‌دهد کشورهای دارای سواحل و هوای گرم از جمله ترکیه مقاصد محبوب آذری‌ها برای استراحت بشمار می‌رود هرچند تمایل به مقاصدی همچون فرانسه، انگلیس، آلمان و ایتالیا نیز رو به افزایش است. از اولویت‌های دیگر آذری‌ها برای سفر می‌توان به سفرهای تجاری و به دنبال آن دیدار اقوام و آشناسان اشاره کرد.^۲

کارشناسان، دلیل افزایش سفر شهروندان جمهوری آذربایجان به ایران را افت ارزش پول ملی ایران در برابر ارزهای خارجی و افزایش قدرت خرید منات (واحد پول ملی جمهوری آذربایجان) می‌دانند.

آن‌ها معتقدند، دلیل کاهش سفر ایرانیان به جمهوری آذربایجان نیز به افت ارزش پول ملی ایران کاهش قدرت خرید ریال در خارج از مرزهای کشور برمی‌گردد. ایران در سال‌های اخیر همواره در مرکز توجه گردشگران آذربایجانی بود و اتباع این کشور بیشتر با انگیزه درمان و معالجات پزشکی، زیارت اماکن دینی و مذهبی به ایران سفر می‌کنند و ایران اغلب بعد از گرجستان مقصد دوم گردشگران این کشور محسوب می‌شود.

امسال، اما با افزایش نرخ دلار در ایران، شهروندان جمهوری آذربایجان، بویژه ساکنان شهرهای مرزی این کشور برای خرید انواع کالاها، ایران را برای سفر انتخاب کردند.

عامل دیگری که موجب افزایش سفر شهروندان جمهوری آذربایجان به ایران می‌شود، مقررات لغو ورودید برای ورود شهروندان این کشور به ایران است، در حالیکه اتباع ایرانی بدون اخذ ورودید امکان سفر به کشور آذربایجان را ندارند.

از آنجاییکه بیشتر سفر شهروند آذربایجانی به شهرهای مرزی ایران با انگیزه خرید ارزاق عمومی و کالاهای مصرفی انجام می‌شود، گمرگ جمهوری اسلامی ایران، انتقال روغن، برنج، چای و دارو از ایران به آذربایجان را ممنوع اعلام کرد.

مقاصد بعدی شهروندان جمهوری آذربایجان برای سفر به ترتیب گرجستان، روسیه و ترکیه است به گزارش

^۱ -مصاحبه با بخش خصوصی فعال در بازار آذربایجان

^۲ -Factor affecting Azerbaijan outbound tourists to choose Georgia as tourism destination, Narmin Nazirova, Turiba University

مرکز آمار دولتی جمهوری آذربایجان، مسافرت شهروندان آذربایجانی به کشورهای خارجی در ۹ ماه سال ۲۰۱۸ میلادی با ۱۴,۱ درصد افزایش به سه میلیون و ۵۶۳ هزار نفر رسیده است. براساس این گزارش، ۳۰,۷ درصد از شهروندان جمهوری آذربایجان به ایران، ۳۰,۳ درصد به گرجستان، ۱۹,۴ درصد به روسیه، ۱۳,۲ درصد به ترکیه، ۱,۶ درصد به اوکراین، یک درصد به امارات متحده عربی و ۳,۸ درصد نیز به کشورهای دیگر سفر کردند.

مسافرت شهروندان جمهوری آذربایجان در ۹ ماه اول سال ۲۰۱۸ میلادی به ایران در مقایسه با زمان مشابه یکسال قبل ۵۳,۲ درصد، به گرجستان ۲,۷ درصد افزایش و مسافرت به روسیه ۱,۴ درصد و به ترکیه ۱,۳ درصد کاهش یافته است.^۱

روسیه، گرجستان، اوکراین و امارات متحده عربی (شهر دبی) نیز از جمله مکان‌هایی هستند که گردشگران آذربایجانی برای استراحت سفر می‌کنند. همچنین هر ساله تعداد زیادی از آذربایجانی‌ها به منظور درمان و معالجه به شهر یسنتوکی روسیه، کالووی واری جمهوری چک و قیزیل قم بلغارستان سفر می‌کنند.^۲

• تعطیلات و زمان‌های آغاز سفر

تعطیلات رسمی کشور آذربایجان مشتمل بر رویدادهای ذیل می‌باشد و زمان‌های آغاز سفر نیز عمدتاً شامل تعطیلات تابستان، تعطیلات نوروز، تعطیلات سال نو میلادی و تعطیلات مربوط به اعیاد فطر و قربان می‌باشد.

تعطیلات	زمان
سال نو میلادی	۱ و ۲ ژانویه
روز زن	۸ مارچ
روز پیروزی بر فاشیزم	۸ می
روز جمهوریت	۲۸ می
روز ملی آزادی مردم آذربایجان	۱۵ ژوئیه
روز نیروهای مسلح آذربایجان	۲۶ ژوئیه

^۱ - www.shia-news.com/fa/news/172081

^۲ - گزارشات دریافتی از سفارت ایران در باکو

روز ملی استقلال	۱۸ اکتبر
روز ملی پرچم آذربایجان	۹ نوامبر
روز قانون اساسی	۱۲ نوامبر
روز رستاخیز ملی	۱۷ نوامبر
روز همبستگی آذربایجانی های دنیا	۳۱ دسامبر
عید نوروز	از ۲۱ مارچ-۵ روز
عید قربان	۲ روز
عید فطر	۲ روز

❖ الگوهای خرجکرد گردشگران

❖ علایق و سلايق عمومی مردم آذربایجان^۱

بیشتر جمعیت کشور آذربایجان مسلمان شیعه و ترک زبان هستند و از آنجا که این کشور قبلاً بخشی از ایران بوده است، تاثیرات فرهنگی آن را می توان در فرهنگ و آداب و رسوم مردم این سرزمین مشاهده کرد. کشور جمهوری آذربایجان در گذرگاه اروپا و آسیای شمال غربی قرار دارد و با دریای کاسپین، ایران، روسیه، ارمنستان، گرجستان و ترکیه مرز مشترک دارد. تنوع اقلیمی و آب و هوایی، فرهنگ و آداب و رسوم خاص و برگزاری جشن ها و فستیوال های موسیقی سنتی و کلاسیک، شهرهای باستانی نظیر گنجه که آثار تاریخی گرانبهایی را در خود جای داده است و شهرهایی با جنگل ها و کوهپایه های سرسبز و انبوه از پوشش گیاهی منحصر به فرد و غنی و... همه از عواملی هستند که این کشور را به یکی از مقاصد گردشگری آسیایی تبدیل کرده است.

قومیت های مختلفی در این کشور زندگی می کنند که ۶/۹۰ درصد آذری، ۲/۲ درصد داغستانی، ۸/۱ درصد روسی، ۵/۱ درصد ارمنی و ۹/۳ درصد سایر اقوام هستند. از جمعیت ۹ میلیونی مردم آذربایجان، ۴/۹۳ درصد مسلمان، ۵/۲ درصد ارتدوکس روسی، ۳/۲ درصد ارتدوکس ارمنی و ۸/۱ درصد هم به مذاهب دیگر معتقدند.

¹ -<https://www.kojaro.com>

فرهنگ مردم جمهوری آذربایجان بنا به موقعیت جغرافیایی و میراث تاریخی متأثر از فرهنگ‌های مختلف منطقه قفقاز و خاورمیانه از جمله فرهنگ‌های ایرانی، ترکی و روسی است. در سال ۲۰۰۹ باکو از طرف سازمان یونسکو به عنوان پایتخت فرهنگی جهان اسلام معرفی شد و امروزه فرهنگ غربی به شدت روی این کشور تاثیر گذاشته است. به جز اکثریت آذربایجانی، اقوام متفاوتی همچون ارمنی‌ها، کردها و تالشی‌ها در جنوب و شرق و لزگی‌ها و یهودی‌ها و تات‌ها در شمال باعث تنوع زبانی و فرهنگی شده‌اند. برگزاری جشن نوروز و موسیقی مقام از نشانه‌های نزدیکی و تاثیر ماندگار و تاریخی به فرهنگ ایرانی هستند.

در هر صورت، فرهنگ، سنت، خانواده و وابستگی مذهبی، بر قوانین رسمی جامعه ارجحیت دارد. وقتی دولت برای حل یک مشکل به بن بست می‌خورد، رئیس‌جمهوری اغلب از افراد مورد احترام و اصطلاحاً ریش سفیدها درخواست کمک می‌کند.

فرهنگ آذری به خاطر ریشه‌های روستایی‌اش، خرافات زیادی دارد به عنوان مثال، وقتی یک گربه از جلوی شما عبور کند، به معنای بدشانسی در کسب و کار است. وقتی نمک به طور تصادفی بریزد، یعنی دعوا خواهید کرد و برای جلوگیری از آن باید شکر روی نمک بریزید. باز گذاشتن قیچی با تیغه‌های باز به معنای بدشانسی و حتی مرگ است. اگر کسی را ملاقات کنید که دست‌هایش پر از خوارکی و نان باشد نوید خوش شانس برای شما است. هیچ‌گاه برای رفتن به تشییع جنازه عجله نکنید و از جلوی مسیر آن عبور نکنید. اگر هنگام رفتن به محل کار اولین شخصی که با او مواجه می‌شوید، یک مرد باشد روز خوبی خواهید داشت. شب‌ها نباید به هیچ عنوان پول یا نان به کسی قرض دهید.

خانواده به عنوان ساختار اصلی اجتماعی در آذربایجان به حساب می‌آید و این موضوع ریشه در پیشینه آذری‌ها دارد زیرا ساکنان روستایی با هم یک زمین داشتند و برای تشکیل یک جامعه کوچک با هم همکاری می‌کردند. خانواده‌های امروزی خیلی کوچک‌تر از سابق هستند و یک خانواده معمولاً شامل کودکان و احتمالاً پدربزرگ و مادربزرگ می‌شود. خانواده‌ها همچنان با یکدیگر کار می‌کنند و انتظار دارند به لحاظ مالی و عاطفی مورد حمایت آن‌ها باشند. تفاوت‌های جنسیتی نیز تا حدودی به شکل سنتی است و برای مرد نقش نان‌آوری و برای زن، خانه‌داری تعریف شده است.

با اینکه زنان در بیرون از خانه کار می‌کنند، اما اغلب شغل معلمی یا پرستاری دارند و به تنهایی به رستوران یا قهوه خانه (به غیر از باکو) نمی‌روند. از زنان متأهل انتظار دارند که در خانه بمانند و مراقب خانه و فرزندان‌شان باشند. خانم‌های مجرد نیز تا زمان ازدواج، اکثراً با پدر و مادر خود زندگی می‌کنند.

مردم آذربایجان رفتاری دوستانه و گرم هنگام احوالپرسی دارند. مردها موقع احوالپرسی بهم دست می‌دهند

و یک بار گونه طرف مقابل را می‌بوسند و «سلام» می‌گویند. زنان نیز یکدیگر را در آغوش گرفته و گونه سمت چپ را یکبار می‌بوسند، هر چند مرسوم نیست که به هم دست بدهند (ولی ممکن است در هنگام ملاقات با یک فرد غریبه، با او دست بدهند). مردها برای احوالپرسی با خانم‌ها باید صبر کنند و ببینند که دستش را برای دست دادن دراز می‌کند (افراد مذهبی ممکن است دست ندهند) و بعد با ملایمت به او دست بدهند.

هنگام احوالپرسی همیشه برای پرسیدن حال و احوال خانواده، سلامتی و اوضاع کار، وقت می‌گذارند. در موقعیت‌های اجتماعی معمولاً وقتی افراد هم سن و سال باشند، با اسم کوچک یکدیگر را مخاطب قرار می‌دهند. علاوه بر این، در این کشور متداول است که جوان‌ترها همیشه با بزرگ‌ترها احوالپرسی می‌کنند.

مردم آذربایجان معمولاً در ایام تولد، عروسی و سالگرد ازدواج به هم هدیه می‌دهند. در فرهنگ آذری، نیت و فکر پشت یک هدیه خیلی بیشتر از قیمت آن اهمیت دارد. معمولاً یکی دوبار از پذیرش هدیه امتناع می‌کنند، اما بعد آن را می‌پذیرند و همیشه می‌گویند که نباید برای خرید هدیه، خود را به زحمت می‌انداختید. معمولاً رسم نیست که هدیه را موقع گرفتن، باز کنند. اگر به خانه یک آذری دعوت شدید، گل یا شیرینی به‌عنوان هدیه برای میزبان ببرید زیرا قدردانی از مهمان‌نوازی میزبان، رفتاری مودبانه تلقی می‌شود. اما یادتان باشد که تعداد گل‌ها همیشه فرد باشد زیرا تعداد زوج برای مراسم تدفین به کار می‌رود.

اگر به خانه یک آذری دعوت شده‌اید، قبل از ورود به خانه حتماً کفش خود را درآورید و اگر میزبان دمپایی برایتان گذاشته است، آن را بپوشید. سر وقت بودن خیلی جدی گرفته نمی‌شود و در صورتی که با ۳۰ دقیقه تاخیر برسید قابل قبول است. به هیچ‌عنوان لباس‌هایی به رنگ روشن یا خیلی باز نپوشید و در بدو ورود با همه افراد حاضر دست بدهید. رفتار سر میز نسبتاً رسمی است. تا زمانی که به شما تعارف نکرده‌اند، بایستید و ممکن است به صندلی خاصی راهنمایی شوید. هنگام غذا خوردن دست‌هایتان روی میز باشد اما اصلاً آرنج خود را روی میز نگذارید. معمولاً میزبان، غذا را سرو می‌کند که اول برای بزرگ‌ترها، سپس مهمان و در نهایت کودکان، غذا می‌ریزد.

با وجودی که آذری‌ها، به کلام رک و بی‌پرده نگاه مثبتی دارند، اما باید جانب احتیاط را رعایت کنید. البته میزان صراحت کلام بستگی به طرف مقابل‌تان دارد به‌عنوان مثال اگر برای اولین بار با او ملاقات کاری دارید، حتماً رابطه‌ای رسمی داشته باشید و با ملاحظه رفتار کنید. علاوه بر این، ارائه اطلاعات باید به‌شکل دیپلماتیک و محتاطانه باشد. بعد از شکل‌گیری رابطه، آزادی در بیان و صداقت مشکلی ندارد.

برای تعیین قرار ملاقات کاری باید یک نامه معرفی بنویسید و راجع به شرکت، هدف و پیشینه کاری‌تان توضیح دهید و خیلی بهتر است که این مکاتبات را به زبان آذری انجام دهید تا به‌خوبی شما را درک کنند

و به این ترتیب از سایرین متمایز شوید. کسب و کار در آذربایجان قواعد خاص خودش را دارد نظیر جایگاه و مقام، عنوان، چه کسی اول باید بنشینند، چه کسی اول باید وارد اتاق جلسه شود و غیره که از اهمیت زیادی برخوردار است.

ادب و نزاکت در همه مراحل کاری اهمیت دارد و باید رعایت شود. صحبت‌ها معمولاً به آهستگی و با موضوعات بی‌ارتباط با کار شروع می‌شود و باید از آن نهایت استفاده را ببرید و خود را نشان دهید زیرا همین مسئله مشخص می‌کند شانس برای رابطه شغلی با آذری‌ها دارید یا خیر. هنگام صحبت حتماً تماس چشمی مستقیم داشته باشید زیرا این رفتار را به پای روراستی و صداقت شما می‌گذارند. تصمیم‌گیری‌ها به کندی انجام می‌شود و به همین دلیل نباید درباره اتخاذ تصمیم، بی‌حوصله و باعجله رفتار کنید.

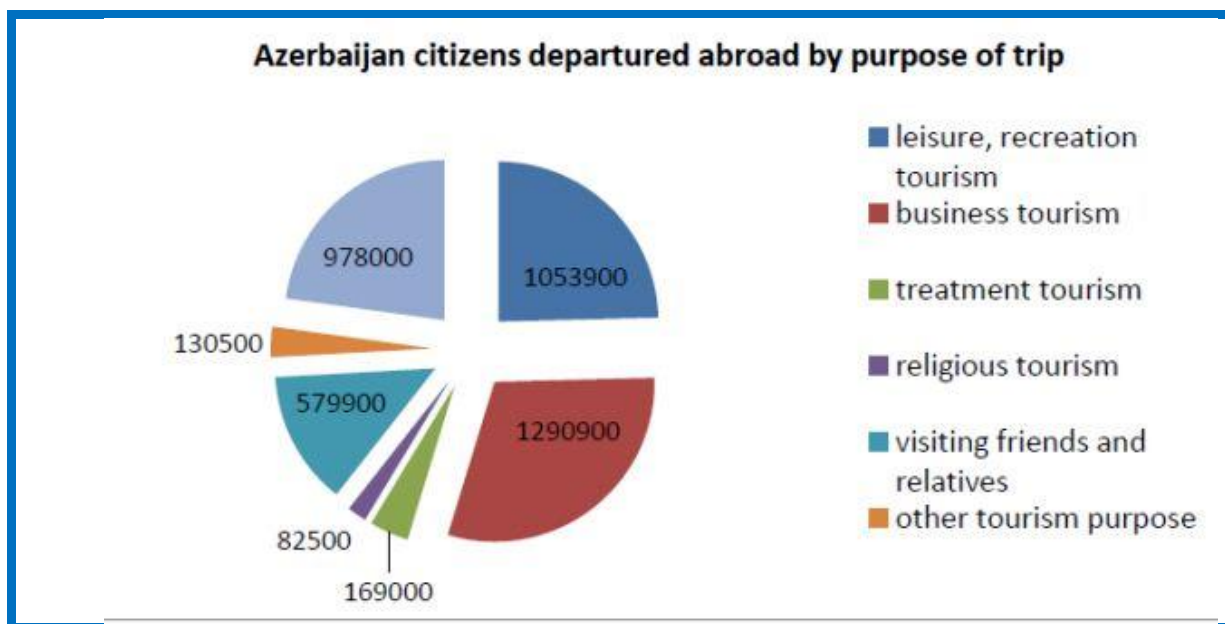
به هیچ عنوان به رئیس‌جمهوری آذربایجان، الهام علی‌اف، پدرش، رئیس‌جمهوری قبلی و به‌طور کلی خانواده علی‌اف که بر آذربایجان حکومت کرده‌اند، توهین نکنید و از او بد نگوئید. چنین رفتاری، حکم زندان دارد و برای خارجی‌ها منجر به اخراج از کشور می‌شود.

به هیچ عنوان راجع به ارمنستان و مردم آن و همین‌طور جنگ قره‌باغ (در نواحی مورد مناقشه بین ارمنستان و آذربایجان) حرف نزنید. آذربایجان به خاطر این جنگ، ۲۰ درصد از خاک خود را از دست داد و مجبور به پذیرش ۸۰۰ هزار پناهنده و آواره شد و به همین دلیل نفرت و انزجار از ارمنستان ریشه عمیقی در مردم آذربایجان دارد.

با اینکه اکثریت مردم آذربایجان مسلمان شیعه هستند، اما دولتی کاملاً سکولار دارد و افراد غیرمذهبی و بی‌دین نیز در این کشور آزادانه زندگی می‌کنند. این موضوع نه تنها در شهرهای بزرگ، بلکه در روستاهای کوچک نیز به چشم می‌خورد. پرس‌وجو در عقاید مردم به‌شدت نکوهیده است و به غیر از اماکن مذهبی، نباید اعتقادات را نشان داد. لباس‌های مذهبی نظیر عمامه، تی‌شرت با شعارهای مذهبی و غیره را تحمل می‌کنند اما حس خوبی نسبت به این امور ندارند. افرادی که ریش بلند می‌گذارند ممکن است مورد ظن مقامات حکومتی قرار بگیرند.

• ویژگی‌های کلی گردشگران آذری

روند آمار خروجی گردشگران آذربایجانی حاکی از تمایل روز افزون آذری‌ها برای سفر به خارج با اهداف تفریحی می‌باشد. سطح درآمد آذری‌ها در میان کشورهای قفقاز چندان زیاد نمی‌باشد و درصد نرمالی از درآمد صرف هزینه سفر می‌شود.^۱

• الگوهای سفر (انفرادی، خانوادگی، دوستان و..)

گردشگران آذربایجانی هم بصورت انفرادی و هم بصورت خانوادگی سفر می‌کنند و شرایط عبور از مرزها نیز تاثیر گذار می‌باشد.^۲

بررسی‌ها نشان می‌دهد الگوهای سفر آذری‌ها به کشور گرجستان ۳۳٪ خانوادگی، ۲۶٪ همراه با پارتنرها، ۱۶٪ همراه دوستان، ۱۲٪ والدین، ۵٪ تور و ۸٪ بصورت انفرادی سفر می‌کنند که سفرهای انفرادی بیشتر با اهداف تجاری می‌باشد.^۳

¹ - Factor affecting Azerbaijan outbound tourists to choose Georgia as tourism destination, Narmin Nazirova, Turiba University

^۲ - گزارش سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

³ --Factor affecting Azerbaijan outbound tourists to choose Georgia as tourism destination, Narmin Nazirova, Turiba University

ترکیب سفر آذریها

انفرادی | تور و گروهی | والدین | دوستان | همراه با پارتنرها | خانوادگی

• دغدغه های اساسی سفر به خارج از کشور

با توجه به تبلیغات بعضاً سوء رسانه‌ها نسبت به ایران که غالباً از منظر سیاسی و ژئوپلیتیک به ایران می‌پردازند و بر اساس برخی اخبار منتشره مربوط به سال ۲۰۱۸ مهم‌ترین دغدغه‌های گردشگران خارجی در خصوص سفر به ایران عبارتست از: امنیت، مشکلات مربوط به اخذ ویزا، هزینه‌های سفر و مشکل تبدیل ارز و حمل نقدینگی می‌باشد.

❖ بررسی وضعیت رقبای ایران در بازار کشور

• آمار جذب گردشگر از کشور مبداء^۱

Outbound Departures³:

2019	2020
1. Russian Federation 28%	1. Russian Federation 32%
2. Iran 24%	2. Turkey 29%
3. Georgia 20%	3. Georgia 23%
4. Turkey 20%	4. Iran 7%
5. Kazakhstan 2%	5. Kazakhstan 3%
Rest of world 5%	Rest of world 5%

براساس گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری پنج مقصد برتر گردشگران آذربایجان در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ به ترتیب کشورهای زیر بوده است:

سال ۲۰۱۹:

فدراسیون روسیه ۲۸٪، ایران ۲۴٪، گرجستان ۲۰٪، ترکیه ۲۰٪ و قزاقستان ۲٪.

سال ۲۰۲۰:

فدراسیون روسیه ۳۲٪، ترکیه ۲۹٪، گرجستان ۲۳٪، ایران ۷٪ و قزاقستان ۳٪.

¹ -unwto

• عوامل تاثیر گذار در جذب گردشگران آذری توسط رقا

در سال ۲۰۱۴ ترکیه محبوب‌ترین مقصد گردشگری اتباع آذری بوده‌است. دلایل علاقه مندی آذری ها به مقصد ترکیه، در دسترس بودن، زبان مشترک، ملیت و سیستم دولتی یکسان بوده‌است.

از جمله سیاست‌های کشور ترکیه در جذب گردشگران، تسهیل صدور روادید، استاندارد کردن قوانین گردشگری، توسعه زیرساخت‌های گردشگری، جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی در ساخت هتل‌ها و تاسیسات گردشگری، ایجاد امنیت، توسعه همکاری با کشورهای اسلامی و اروپایی و آزادی می‌باشد.

در مورد گرجستان نیز از جمله عوامل تاثیر گذار در انتخاب این مقصد توسط مردم آذربایجان می‌توان به دسترسی آسان، آب و هوا، قیمت‌های مقرون به صرفه تبلیغات، و مراکز مذهبی اشاره نمود.

به دلیل صرفه جویی مردم آذربایجان در سفر به گرجستان از وسایل نقلیه عمومی مانند قطار و اتوبوس استفاده می‌کنند و استفاده از اتومبیل شخصی و هواپیما در رده های بعدی قرار دارد.

شهروندان جمهوری آذربایجان که در ابتدا با هدف زیارت و تجارت چمدانی به ایران سفر می‌کردند، بزودی متوجه ظرفیت‌های ایران در حوزه درمان شدند و در حال حاضر بیشتر گردشگران برای معالجه راهی کشور ایران می‌شوند.

اقدام دولت ایران در زمینه لغو یکجانبه روادید برای شهروندان آذربایجان نیز به سفرهای تفریحی و درمانی آنان تحرک بخشیده‌است.

بنا به آمار رسمی، اوج سفرهای گردشگری از جمهوری آذربایجان به ایران مربوط به سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ است، در این سال ها بیش از یک میلیون شهروند آذربایجان از ایران دیدار کردند که نزدیک به ۵۰ الی ۶۰ درصد از آنها با هدف درمان بوده است.

• قیمت گذاری تورها برای گردشگران کشور مبداء^۱

¹ - <https://www.tourradar.com>

نمونه بسته‌های سفر مقاصد رقیب			
کشور	نوع بسته	قیمت	زمان
ترکیه	تور ۱۰ روزه	۱۱۲۸ دلار	۲۰۱۹
	تور ۸ روزه	۷۱۶ دلار	۲۰۱۹
	تور ۵ روزه	۳۲۲ دلار	۲۰۱۹
گرجستان	تور ۱۱ روزه	۱۴۸۱ دلار	۲۰۱۹
	تور ۷ روزه	۱۲۴۸ دلار	۲۰۱۹
	تور ۶ روزه	۵۴۰ دلار	۲۰۱۹
روسیه	تور ۸ روزه	۱۴۰۴ دلار	۲۰۱۹
	تور ۱۲ روزه	۲۱۱۱ دلار	۲۰۱۹
	تور ۷ روزه	۷۳۴ دلار	۲۰۱۹

• مدت اقامت گردشگران کشور مبدا

مدت اقامت گردشگران آذری بطور متوسط بین ۱۰ روز تا دوهفته می باشد.^۱

❖ انطباق محصولات گردشگری کشور با ویژگی‌های بازار

• سیمای گردشگران کشور مبدا در ایران

تاریخ مشترک ایران و جمهوری آذربایجان از عناصر نزدیکی فرهنگی و سیاسی دو کشور است. این وضعیت باعث شده تا بر خلاف تلاش هفتاد ساله کمونیست‌ها باز علقه‌های تاریخی ما بین دو کشور باقی بماند. جشن نوروز باستانی، مراسم چهارشنبه آخر سال، سفره هفت سین و سمنو هزاران واژه پارسی در زبان و ادبیات آذربایجانی و در برابر واژگان پر شمار ترکی در ادبیات ایرانی و عناصر دیگر فرهنگ ایرانی که در

^۱ -گزارش دریافتی از سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

آسیای مرکزی، آسیای صغیر و قفقاز و به ویژه در بین مردم آذربایجان بطور گسترده‌ای گرامی داشته می‌شود، نشان دهنده عمق روابط فرهنگی و تاریخی دو کشور است.

امروزه نمونه‌های زیادی در دسترس است که بیانگر میراث مشترک دو ملت است. وجود شعرا و بزرگان چون نظامی گنجوی، خاقانی شیروانی و اندیشمندان مسلمانی همچون لنکرانی و نخجوانی و صدها نمونه دیگر خود دلایل محکمی بر وجود پیشینه تاریخی مشترک دو ملت ایران و جمهوری آذربایجان است. این کشور به لحاظ اشتراک‌های تاریخی، آداب و رسوم و فرهنگ، نزدیکی فراوانی با جمهوری اسلامی ایران داشته و این نکته‌ای ضروری و قابل توجه است که می‌تواند به عنوان یک عامل مثبت ژئوپلیتیکی مورد توجه و بهره‌برداری قرار گیرد.

یکی از عوامل همگرایی ایران و جمهوری آذربایجان، دین و مذهب است. اسلام به عنوان دین مشترک مردم ایران و جمهوری آذربایجان بستر معنوی و فرهنگی آماده‌ای را برای پیوندهای مردم دو کشور به وجود می‌آورد.

مذهب تشیع مذهب اصلی مردم دو کشور است و بعد از ایران، جمهوری آذربایجان دومین جامعه بزرگ شیعه در جهان است. فرهنگ اسلامی و شیعی در زندگی افراد مسلمان در دو سوی ارس از تولد تا مرگ جاری است.^۱

• **عرضه داشت محصول گردشگری در وضع موجود**

فلات ایران از قدیمی‌ترین کانون‌های تمدنی دوران باستان در آسیاست و از این نظر در دانش باستان شناسی، جایگاه ویژه‌ای دارد.

گردشگری فرهنگی و مردم شناسی، موقعیت جغرافیایی، اشتراکات تاریخی، از عوامل جذب گردشگران آذری محسوب می‌شود.

عمده ترین اهداف سفر گردشگران آذری به ایران در حال حاضر مشتمل بر موارد زیر است:

✓ **گردشگری زیارتی:** با توجه به علاقه وافر شیعیان آذربایجان به امام هشتم و سایر شخصیت‌های مذهبی

✓ **گردشگری سلامت:** وجود مراکز و امکانات پزشکی و ارزان قیمت بخصوص در شهرهای تبریز، اردبیل، مشهد و تهران

✓ **گردشگری تجاری:** با توجه به سابقه ارتباطات تجاری فی مابین دو کشور و وجود بنادر و مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور

¹ -<https://www.irna.ir/news>

• آسیب شناسی موانع و مشکلات گردشگران کشور مبداء در ایران

- ✓ کمبود هتل و مراکز اقامتی برای اقشار مختلف با سطوح درآمدی متفاوت
- ✓ عدم وجود وسایل نقلیه مخصوص توریست‌ها مانند تورباس
- ✓ ضعف تبلیغات و اطلاع‌رسانی
- ✓ کمبود تعداد پرواز و بی نظمی در ساعات پرواز
- ✓ عدم وجود پلتفرم مخصوص برای گردشگران سلامت که منجر به سوء استفاده از این نوع گردشگران شده و هزینه‌های زیادی را برای آنها تحمیل می‌کند
- ✓ ترس از تنبیه یا بازداشت در صورت عدم رعایت مسائل شرعی و اسلامی از جمله حجاب
- ✓ نبود نقشه جامع برای گردشگران
- ✓ ضعیف بودن اطلاعات گردشگری ایران به زبان آذری از نظر منابع مکتوب و دیجیتال
- ✓ عدم وجود تعرفه‌های مشخص بخصوص در بخش سلامت

• مسیرهای اصلی تردد، زمان سفر و مدت ماندگاری گردشگران کشور مبداء

گردشگران آذری که برای زیارت به ایران می‌آیند بیشتر از مناطق روستایی و شهرهای کوچک با درآمد ضعیف به ایران سفر می‌کنند. این گردشگران از طریق مرز زمینی وارد کشور شده و معمولاً در شهرهای قم، مشهد و آذربایجان تردد دارند و در طول سفر ۵ روزه تا یک هفته‌ای در هتل‌های ارزان قیمت اقامت می‌کنند.

گردشگران سلامت دارای وضعیت مالی ضعیف نیز از طریق مرز آستارا و بیله سوار به اردبیل و تبریز سفر می‌کنند ولیکن قشر متمول گردشگری سلامت و تجارت از طریق هوایی سفر می‌کنند.

در مجموع گردشگران زیارتی عموماً به مدت یک هفته به ایران سفر می‌کنند و مسافران پروازی بین ۳ تا ۴ روز در ایران اقامت می‌کنند.^۱

• استان‌های واجد شرایط به عنوان مقصدهای جذب

با توجه به علاقه مندی و خصوصیات گردشگران کشور آذربایجان در صورت فراهم کردن زیرساخت‌های مورد نیاز می‌توان استان آذربایجان شرقی بخصوص تبریز را برای گردشگری سلامت، تجارت و فرهنگی -

^۱ -مصلحه با بخش فعال گردشگری

تفریحی، تهران را برای گردشگری تجارت، فرهنگی - تاریخی، سلامت و خرید و استان های فارس، اصفهان، یزد، کرمان، همدان، و هرمزگان را برای گردشگری فرهنگی - تفریحی در نظر گرفت.

• توسعه محصول های بالقوه برای عرضه به بازار

علاوه بر گردشگری زیارت، تجارت و سلامت که در حال حاضر محصولات عمده گردشگری برای عرضه به گردشگران آذری می باشد، می توان با حفظ این بازار از دیگر پتانسیل های ایران برای جلب توجه این گردشگران استفاده نمود که از جمله آنها می توان به گردشگری دریایی با توجه به وجود سواحل و بنادری همچون بند انزلی و ساحل خزر و نیز گردشگری تفریحی و فرهنگی با معرفی ظرفیت های شهرهای تهران، اصفهان، شیراز، همدان، کرمان و کیش اشاره نمود.

❖ وضعیت تعاملات همکاری دو کشور

❖ یادداشت تفاهم همکاری

اسناد همکاری های گردشگری دو کشور شامل:

- ✓ امضاء یادداشت تفاهم همکاری گردشگری فی مابین دولت ایران و آذربایجان در تاریخ ۲۰ اسفند ۱۳۸۷ مطابق با ۱۰ ژوئن ۲۰۰۹ در تهران
- ✓ امضاء برنامه اجرایی همکاری های گردشگری دو کشور برای ۴ سال در تاریخ ۱۷ مرداد ۱۳۹۵ مطابق با ۷ آگوست ۲۰۱۷ در باکو
- ✓ حضور معاون وقت گردشگری سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در پنجمین اجلاس وزرای گردشگری کشورهای اسلامی، ۲۰ و ۲۱ شهریور ۱۳۸۵ مصادف با ۱۱-۱۲ سپتامبر ۲۰۰۶-باکو
- ✓ نشست مشترک مدیر کل امور بین الملل وقت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با سرکنسول کشورمان در جمهوری خودمختار نخجوان در تاریخ ۲۵ فروردین ۱۳۸۶
- ✓ سفر وزیر فرهنگ و گردشگری جمهوری آذربایجان به ایران، جولای ۲۰۰۸
- ✓ حضور رئیس وقت سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در کنفرانس بررسی راهکارهای اقتصادی ایران و آذربایجان در عصر جهانی شدن، ۲۶-۲۹ آذر ۱۳۸۷ برابر با ۱۶-۱۹ دسامبر ۲۰۰۸-باکو
- ✓ ملاقات معاون گردشگری وقت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با معاون وزیر فرهنگ و گردشگری آذربایجان (عدالت ولی اف) در مشهد-۵ مرداد ۱۳۸۷

- ✓ سفر آقای ابوالفضل قارایف وزیر فرهنگ و گردشگری جمهوری آذربایجان به ایران ۲۶-۲۹ سپتامبر ۲۰۱۰-۴-۷ مهر ۱۳۸۹
- ✓ حضور ایران در کنفرانس بین‌المللی "طعم های جاده ابریشم، غذا، فرهنگ و گردشگری" به سرپرستی رئیس وقت سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی-۱۶-۱۷ شهریور ۱۳۹۱(۲۰۱۲)
- ✓ ملاقات رئیس وقت سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با وزیر فرهنگ و گردشگری آذربایجان -شهریور ۱۳۹۱-آذربایجان
- ✓ حضور جمهوری آذربایجان در ششمین نمایشگاه بین‌المللی هتلداری و گردشگری HT&T در تهران-۱۰-۱۱ بهمن ۱۳۹۶ برابر با ۲۹ و ۳۰ ژانویه ۲۰۱۳
- ✓ ملاقات معاون گردشگری وقت سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با معاون گردشگری آذربایجان (ناظم صمداف)-۱۳۹۱/۱۱/۸-تهران
- ✓ نشست فعالان بخش خصوصی ایران و آذربایجان-۱۳۹۹/۱۱/۹-تهران
- ✓ حضور ایران در چهاردهمین و پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی گردشگری در باکو - فروردین ۹۴ ۹۵
- ✓ حضور آذربایجان در نهمین نمایشگاه بین‌المللی گردشگری و صنایع وابسته تهران-بهمن ۱۳۹۴
- ✓ افتتاح نمایندگی اطلاع رسانی گردشگری ایران در باکو- فروردین ۹۴
- ✓ سفر معاون رئیس جمهور و رئیس وقت سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به آذربایجان در قالب هیئت همراه رئیس جمهور -مرداد ۱۳۹۵
- ✓ ملاقات وزیر فرهنگ و گردشگری آذربایجان با معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران در تهران-۱۲ تیر ۱۳۹۶
- ✓ ملاقات سفیر آذربایجان با رئیس سازمان میراث فرهنگی ، گردشگری و صنایع دستی(آقای مونسان) در تهران-۲۱ آبان ۱۳۹۶
- ✓ افتتاح مرکز تجاری ایران در باکو با حضور رضا رحمانی وزیر صمت و بهمن حسین زاده مدیر عامل شرکت سهامی نمایشگاههای بین‌المللی ج.ا.ایران-فروردین ۱۳۹۸

❖ برنامه‌ها و پیشنهادهای جذب گردشگران از کشور مبداء

• پروژه‌های جذب گردشگر از کشور مبداء

- ❖ معرفی مقاصد فرهنگی و تفریحی جهت افزایش میزان ماندگاری گردشگران مذهبی، سلامت و تجارت

- ❖ برگزاری رویدادهای فرهنگی مشترک بین استان‌های همجوار
- ❖ برنامه‌ریزی برای اجرای Road Show در شهرهای مختلف در بازه‌های زمانی معین
- ❖ ارائه بسته‌های ارزان قیمت با همکاری بخش خصوصی در زمان‌های خاص و با پیش‌بینی ظرفیت‌های خالی هواپیماها و هتل‌ها
- ❖ فراهم نمودن اتومبیل‌های مخصوص گردشگران بخصوص گردشگران سلامت در جهت تسهیل جابجایی و ارائه خدمات پزشکی با همکاری شهرداری
- ❖ ایجاد پلتفرم مجازی اطلاع‌رسانی گردشگری به زبان ترکی آذربایجانی
- ❖ همکاری فی مابین صدا و سیمای دو کشور و پخش برنامه‌های تبلیغاتی گردشگری
- ❖ همکاری در حاشیه دریای خزر در جهت توسعه گردشگری دریایی و ایجاد شرایط لازم برای حمل و نقل دریایی گردشگران
- ❖ برگزاری جشنواره‌های غذاهای مشترک بین دو کشور
- ❖ استفاده از پتانسل فضای دانشگاهی برای تبلیغ و همچنین تبادل دانشجویان حوزه گردشگری
- ❖ ایجاد بازارچه‌های مرزی برای فروش صنایع دستی و محصولات کشاورزی بصورتی که جوامع محلی از این بازار منتفع گردند.
- ❖ تبلیغات و جذب گردشگر برای بازدید از جشنواره‌های عشایری استان اردبیل با توجه به وجود ایل شاهسون در این استان و همجواری آن با کشور آذربایجان
- ❖ برنامه‌ریزی مراسم‌های مختلف برای آیین‌های مشترک (عید نوروز-عید فطر و قربان)
- ❖ نگهداشت میراث مشترک (آثار مکتوب شاعران و نویسندگان)
- ❖ برگزاری تور آشناسازی ویژه اصحاب رسانه، تورگردانان، مجریان و خوانندگان معروف کشور آذربایجان
- ❖ برگزاری رویدادهای تاثیر گذار از جمله شب‌های فرهنگی، هفته‌های فرهنگی و جشنواره‌ها با حضور هنرمندان دو کشور
- ❖ ایجاد مراکز درمانی مجهز در مناطق مرزی از جمله اردبیل
- ❖ تولید اقلام تبلیغاتی به زبان آذری
- ❖ راه‌اندازی مراکز اطلاع‌رسانی با کانترهای ویژه محصولات گردشگری از جمله سلامت، زیارت، فرهنگی و ... در مناطق مرزی و در صورت امکان بصورت دیجیتالی
- ❖ تبلیغات از طریق شبکه‌های اجتماعی نظیر فیس‌بوک و اینستاگرام با همکاری بخش خصوصی

- <https://fa.wikipedia.org>
- www.shia-news.com/fa/news/172081
- <https://theodora.com>
- <https://www.irna.ir>
- <https://www.irna.ir>
- <https://www.gharepeyma.com>
- www.unwto.org
- www.wttc.org
- www.indexmundi.com
- www.kojaro.com
- <https://donya-e-egtesad.com>
- <https://www.gharepeyma.com>
- [Data Collection survey on Tourism Development in Azerbaijan.JICA](#)
- <https://knoema.com>
- <https://tripcook.com>
- [Leyla Aliyeva, THE MAIN DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE ECONOMY OF AZERBAIJAN, Azerbaijan State University of Economics](#)
- <https://www.masirsabz.net>
- <https://aftabnews.ir/fa/news>
- <http://www.ireconomy.ir>
- <https://www.homsa.net>
- <https://lerik.net>
- <http://www.uldutztourism.com>
- www.beytoote.com
- [Factor affecting Azerbaijan outbound tourists to choose Georgia as tourism destination, Narmin Nazirova, Turiba University](#)
- <https://www.tourradar.com>
- <https://www.stat.gov.az/index.php>
- Strategic Roadmap for the Development of Specialized Tourism Industry in the Republic of Azerbaijan

– سبحان لی طالب، آسیب شناسی روابط ایران و جمهوری آذربایجان، آیراس، ۱۳۹۶

– سفارت ایران در باکو

– سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی